

Соғлом, билимли ва
фидойи фарзандлари
бўлган халқ албатта
ўзининг буюк
келажagini барпо
этади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ИШ ҲАҚИ, ПЕНСИЯЛАР, СТИПЕНДИЯЛАР ВА НАФАҚАЛАР МИҚДОРНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

Республика аҳолисининг даромадлари ва турмуш даражасини янада муттасил ошириб бориш, фуқароларга ижтимоий мадани кучайтириш мақсадида:

1. 2013 йилнинг 15 декабрдан бошлаб бюджет муассасалари ва ташкилотлари ходимларининг иш ҳақи, пенсиялар, стипендиялар ҳамда нафақалар миқдори ўрта ҳисобда 1,05 баравар оширилсин.

2. 2013 йилнинг 15 декабрдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси ҳудудида энг кам:

иш ҳақи — ойига 96 105 сўм;

ёшга доир пенсиялар — ойига 187 970 сўм;

болаликдан ногиронларга бериладиган нафақа — ойига 187 970 сўм;

зарур иш стажига эга бўлмаган кекса ёшдаги ва меҳнатга лаёқатсиз фуқароларга бериладиган нафақа ойига 115 340 сўм миқдорда белгилансин.

3. Белгилаб қўйилсинки, иш ҳақи ҳамда пенсияларга қўшилган устама ва қўшимча ҳақларнинг барча турлари, энг кам иш ҳақиға нисбатан белгиланган компенсация ва бошқа тўловлар 2013 йилнинг 15 декабрдан бошлаб мазкур Фармонда белгиланган энг кам

иш ҳақи миқдоридан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади.

4. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ҳамда бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, бюджетдан молияланадиган ташкилот ҳамда муассасалар билан биргаликда пенсиялар, стипендиялар ҳамда бюджет муассасалари ва ташкилотлари ходимларининг лавозим маошлари миқдорини мазкур Фармон қоидаларидан келиб чиққан ҳолда ўз вақтида қайта ҳисоблаб чиқишни таъминласин.

5. Бюджет муассасалари ва ташкилотлари ходимларининг иш ҳақи, пенсиялар, нафақалар ва стипендияларнинг оширилиши билан боғлиқ сарф-харажатлар республика Давлат бюджет ва Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси маб-

лағлари ҳисобидан амалга оширилсин.

Хўжалик ҳисобидаги корхона ва ташкилотлар 2013 йилнинг 15 декабрдан бошлаб мазкур Фармонда белгиланган энг кам иш ҳақиға мувофиқ, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва меҳнат сарфини камайтириш ҳисобига иш ҳақи миқдорини оширсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 11 июлдаги ПФ-4547-сонли Фармони (6-банди истисно қилинган ҳолда) 2013 йилнинг 15 декабрдан ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

7. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги Молия вазирлиги билан биргаликда бир ой муддатда қонун ҳужжатларига ушбу Фармондан келиб чиқадиган ўзгартиш ва қўшимчалар тўғрисида Вазирлар Маҳкамасига тақлифлар киритсин.

8. Мазкур Фармоннинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ш.М.Мирзиёев зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2013 йил 2 декабрь

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ЮҚОРИ НАТИЖАЛАРГА ЭРИШГАН БИР ГУРУХ ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Мамлакатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори ва нуфузини оширишга қўшган салмоқли ҳиссаси, профессионал маҳорати ва ёрқин истеъдоди билан спорт соҳасида юқори натижаларга эришгани учун қуйидагиларга фахрий унвонлар берилсин:

«Ўзбекистон ифтихори»

Махстаалиев Аббосбек Мухаммадалиевич — Тошкент шаҳри «Пахтакор» профессионал футбол клуби аъзоси

Мўминова Нафиса Алишеровна — Шахмат бўйича Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзоси

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган спортчи»

Истомин Денис Олегович — Теннис бўйича Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзоси

Сапокулова Замиражон Бахтиёржоновна — Бадий гимнастика бўйича Ўзбе-

кистон миллий терма жамоаси аъзоси

Фармонов Мирзохид Шухратович — Дзюдо бўйича Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзоси

Халмуратов Мураджан Юлдашевич — Велоспорт бўйича Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзоси

Самарали меҳнати, ташаббускорлиги ва алоҳида ютуқлари билан Ватанимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, унинг иқтисодий ва маънавий-маърифий салоҳиятини юксалтириш, миллий манфаатларимизни ҳимоя қилиш ва тинчликни таъминлашга қўшган муносиб ҳиссаси ҳамда жамоат ишларидаги фаол иштироки учун қуйидагилар мукофотлансин:

«Дўстлик» ордени билан

Утемуратов Рустем Муратбаевич — Қорақалпоғистон Республикаси Шуманай туманидаги 16-умумий ўрта таълим мактабининг информатика фани ўқитувчиси

(Давоми 2-бетда.)

ОҚСАРОЙДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 3 декабрь куни Оқсаройда «Лукойл нефть компанияси» очик акциядорлик жамияти президенти Вагит Алекперовни қабул қилди.

«Лукойл» компанияси Ўзбекистон ёқилғи-энергетика тармоғидаги йирик инвесторлардан биридир. Компания раҳбарияти ҳамкорлик муваффақиятларини, аввало, мамлакатимизда яратилган қулай инвестиция муҳити, иқтисодий барқарорлик кафолатлари ва асосий тармоқларнинг катта имкониятларида деб билади.

Президентимиз Ислом Каримов геология-кидрув ишларининг самарали амалга оширилиши «Лукойл нефть компанияси»

очик акциядорлик жамиятига углеводород захирасини кўпайтириш ва юксак ҳамкорлик салоҳиятига эга ишончли шерик мавқеини мустаҳкамлаш имконини берганини таъкидлади.

Компаниянинг Ўзбекистон нефть-газ комплексига тўғридан-тўғри инвестициялари 3 миллиард 200 миллион АҚШ долларини, жорий йилнинг тўққиз ойи якунлари бўйича эса қарийб 500 миллион долларни ташкил этди.

(Давоми 2-бетда.)

8-dekabr — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni

КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ МИЛЛИЙ ТИЗИМИНИНГ ЮКСАК САМАРАЛАРИ

Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида баркамол авлодни тарбиялашга, ёшларнинг дунёқарашини миллий ва умуминсоний қадриятлар асосида шакллантиришга давлат сиёсати даражасида алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Давлатимиз раҳбари томонидан Ватанимиз мустақиллигининг дастлабки йилларидан кадрлар тайёрлашда битирувчиларнинг илмий-амалий салоҳиятига, жамият турли соҳаларининг талаб ва эҳтиёжларидан келиб чиқиб, таълимни ишлаб чиқариш амалиёти билан бевосита боғлаш, бўлажак ёш мутахассисларда ишчанлик, илмга чанқоқлик, ташаббускорлик каби фазилатларни тарбиялаш заурлиги аниқ-равшан белгилаб берилди.

Юртбошимиз раҳнамолигида ишлаб чиқилган «Таълим тўғрисида»ги қонун ва

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури мамлакатимизда малакали кадрлар тайёрлашнинг янги, бугунги кун талабларига тўла жавоб берадиган самарали миллий моделини яратишда муҳим омил бўлди. Бу тизимдан кўзланган асосий мақсад таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, уни собиқ тузум мафқураси асоратларидан тамомла халос этиш, таълимни ягона ўқув-илмий ишлаб чиқариш мажмуаси сифатида комплекс ривожлантиришдан иборатдир.

(Давоми 3-бетда.)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ЮҚОРИ НАТИЖАЛАРГА ЭРИШГАН БИР ГУРУХ
ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

«Жасорат» медали билан

Исмоилов Ойбек Валижонович — Сирдарё вилояти Гулистон шаҳридаги «Дўстлик» маҳалла фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоат тузилмаси посбони

Йўлдашев Шерали Саффарович — Жиззах вилояти Жиззах туманидаги «Қўшбармоқ» маҳалла фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоат тузилмаси раҳбари

Талипов Бахтиёр Ходжимуратович — Тошкент шаҳар Мирзо Улугбек тумани ички ишлар бошқармаси профилактика катта инспектори

Худайкулов Эркин Эшимович — Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик хизмати Давлат чегараларини ҳимоя қилиш кўмитасининг Чегара қўшинлари минтақавий штаби чегара райони назоратчиси

«Содиқ хизматлари учун» медали билан

Мейлиев Анзор Артикович — Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги ҳарбий қисм гуруҳ командир

«Шухрат» медали билан

Абдуллаев Баходиржон Ихтиёрович — Навоий давлат кончилиги институти талабаси

Аскарлов Тохиржон Абдуқасимович — Ўзбекистон давлат консерваторияси ҳузуридаги иқтидорли болалар академик лицейи ўқувчиси

Атаджанов Жасурбек Абдурабирович — «Ўзбектелеком» акциядорлик компаниясининг «Биллинг Телеком» филиали дастурчи-муҳандиси

Болтаев Бехзодбек Матқубович — Тошкент педиатрия тиббиёт институти қошидаги 1-академик лицейи ўқувчиси

Бурibaев Рустамджан Садикджанович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси

нинг Учувчилар мажмуаси «Боинг» ҳаво кemasи иккинчи учувчиси

Жўраева Феруза Абдурахим қизи — Сирдарё вилояти Бобўт туманидаги «Шабнам-нурли замин» фермер хўжалиги бошлиғи

Ортиков Мумтоз Тулкинжонович — «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракатининг «Бунёдкор» ёшлар телеклуби бош координатори

Пирнапасов Аббор Толибович — Ўзбекистон Миллий университети магистранти

Рахмонов Хуршидбек Дилмуратович — Навоий вилояти Қизилтепа туманидаги «Кубаро-Диёр» фермер хўжалиги бошлиғи

Тахиров Мурат Юлдашевич — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпаниясининг «Uzbekistan airways technics» авиакорхонаси авиатехниги

Тўйчиев Олимжон Алижонович — Тошкент шаҳридаги Турин политехника университети талабаси

Шаробидинов Билолиддин Бахтиёр ўғли — Тошкент тиббиёт академияси талабаси

Эрманов Орзумурод Шомуратович — «Ўзбекистон металлургия комбинати» очик акциядорлик жамиятининг пўлат эритиш цехи устаси

Юсупов Баходир Бахтиёр ўғли — «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракатининг Қашқадарё вилояти Кенгаши матбуот хизмати етакчи мутахассиси

Юсуфова Мунира Юсуфова — Қашқадарё вилояти Қарши туманидаги 8-умумий ўрта таълим мактабининг инглиз тили фани ўқитувачиси

Юлдашев Акмалходжа Авазходжаевич — «Ўзбекистон темир йўллари» давлат акциядорлик компаниясининг «Ўзбекистон» локомотив депои «Афросиёб» электропоезди машинисти

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2013 йил 3 декабрьОҚСАРОЙДА
ҚАБУЛ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Қандим конлар гуруҳини ўзлаштириш ва газни қайта ишлаш заводини қуриш консорциумини ташкил этишга тайёргарлик кўриш ҳамкорлигининг энг устувор йўналишларидан ҳисобланади. Хусусан, учрашув чоғида Бухоро вилоятида газни қайта ишловчи замонавий заводни лойиҳалаштириш жараёни ва барпо этиш масалалари муҳокама этилди. Устувордаги конларда ҳамкорлиқни фаоллаштириш масаласи ҳам кўриб чиқилди.

Айни пайтда «Лукойл» компанияси Ўзбекистонда учта истиқболли лойиҳани амалга оширмоқда. Хусусан, Маҳсулот тақсими тўғрисидаги битим доирасида Ҳавзак, Шоди, Қўнғирот участкалари ҳамда Қандим конлар гуруҳида геология-қидирув ишлари ўтказилди ва натижада 18,5 миллиард куб метр газ қазиб олинди. Ҳисор ҳудуди конларида олиб борилган ишлар натижасида 368,5 минг тонна нефть ва 2 миллиард куб метр табиий газ қазиб олинди. «Лукойл» Инвесторлар консорциуми таркибида Орол блоки ҳудудида геология-қидирув ишларини олиб бормоқда. Бу ишлар самарадорлиги қimmatбaho хомашё қазиб олиш ҳаммининг ўсиб бораётганида намoён бўлмоқда.

Учрашувда 2014-2020 йилларда Бухоро-Хива ва бошқа ҳудудлардаги конларда қатор йирик лойиҳаларнинг амалга оширилиши узоқ муддатли шерикликка янги суръат бағишлаши таъкидланди. Компаниянинг яқин 5 йилдаги инвестиция дастури қарийб 5 миллиард долларни ташкил этади.

Шунингдек, «Лукойл» компанияси И.Губкин номидаги Россия давлат нефть ва газ университети Тошкент шаҳридаги филиалида кадрлар тайёрлаш ва малакасини оширишга катта эътибор қаратаётгани таъкидланди. Ушбу олий ўқув юрти битирувчилари — юқори малакали ёш мутахассисларга жаҳон углеводородлар бозоридagi етакчи компанияларда талаб катта.

Вагит Алекперов давлатимиз раҳбарига симиий қабул учун ва «Лукойл нефть компанияси» очик акциядорлик жамиятининг Ўзбекистон нефть-газ тармоғидаги фаолияти натижаларини юксак баҳолагани, шунингдек, ўзаро манфаатли ва кенг кўламли лойиҳаларни амалга оширишда яратилган қулай шароитлар учун миннатдорлик билдирди. Меҳмон ўзи раҳбарлик қилаётган компания Ўзбекистонлик шериклар билан узоқ муддатли ва самарали ҳамкорлиқни давом эттиришга тайёргалигини таъкидлади.

ЎЗА

8-dekabr — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 21 йиллигига бағишланган «Парламентаризм билимдони» мавзусида ёшлар ўртасида ўтказилган анъанавий онлайн-викторина гoлиблари ва фаол иштирокчилари тақдирланди.

Президентимиз Ислам Каримовнинг «Юксак маънавият — енгилмас куч» асарида ўз ҳақ-ҳуқуқини танийдиган, ўз кучи ва имкониятларига таянадиган, ён-атрофида содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга мустақил ёндаша оладиган, айни замонда шахсий манфаатларини мамлакат ва халқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган, ҳар жиҳатдан баркамол инсонларни тарбиялаш вазифаси истиқдол йилларида ҳал қилувчи масалалага айлангани алоҳида таъкидланган.

ПАРЛАМЕНТАРИЗМНИНГ
ЁШ БИЛИМДОНЛАРИ

Бу сўзлар баркамол авлодни Ватанга садоқат, миллий қадрият ва анъаналаримизга ҳурмат руҳида тарбиялаш, уларнинг чуқур билим олиши ва касб эгаллаши, мамлакатимиз келажаги учун жавобгарлиқни ўз зиммасига оладиган юқори малакали мутахассис бўлиб етиштирилиши учун барча шарт-шароитлар яратилишига қаратилган ёшларга оид миллий сиёсатни ифода этади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси сайтида (parliament.gov.uz) жорий йилнинг май ойида бошланган «Парламентаризм билимдони» викторина ташливини ўтказишдан мақсад йигит-қизларнинг ҳуқуқий саводхонлиги ва сиёсий маданиятини янада ошириш, уларга конституциявий ғоялар моҳиятини англашда кўмаклашиш, миллий парламентаризм фаолияти ҳақида тўлиқ ва ишончли ахборот тақдим этишдан иборат бўлди. Викторина танлови Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси

Ахборот хизмати томонидан БМТ Тараққиёт дастурининг «Ўзбекистонда ижтимоий инновациялар ва кўнгилчилик» лойиҳаси, шунингдек, Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати кўмағида ташкил этилди.

Сайтда рўйхатдан ўтган 14 ёшдан 30 ёшгача бўлган иштирокчилар ҳар ҳафта учта саволга жавоб берди ва ҳар бир тўғри жавоб учун бир баллга эга бўлди. Ҳолилар ва энг фаол иштирокчилар балларни автоматик равишда ҳисоблаш орқали аниқланди. Шуниси эътиборлики, танловда мамлакатимизнинг барча ҳудудларидан олти мингдан зиёд йигит-қиз қатнашди ва бу ўтган йилга нисбатан бир ярим баробар кўпдир. Улар орасидан танлаб олинган 150 нафар энг фаол иштирокчи финал босқичида қатнашди.

— Олган билимларимни синаяб кўриш ва дунёқарашимни кенгайтириш имконияти пайдо

бўлгани ҳақида билганим заҳотиёқ, сайтда биринчилардан бўлиб рўйхатдан ўтдим, — дейди танлов гoлиби, Фаргона политехника институти талабаси Аббор Отабоев. — Викторина саволлари турдан турга қийинлашиб борди. Шу боис ўтган тўққиз ой мобайнида кўплаб меъёрий-ҳуқуқий адабиётларни ўқиб, мамлакатимизда рўй бераётган ижтимоий-сиёсий воқеаларни қизиқиш билан ўргандим. Шунини ишонч билан айтишим

мумкинки, викторина танлови ёшларнинг ҳуқуқий савияси ва фуқаролик фаоллигини оширишга ёрдам бермоқда, Ватан тақдирига бефарқ бўлмаган фаол ва ташаббускор йигит-қизларни жипслаштирмоқда.

Мамлакатимизда сайловлар ва сайлов тизими, парламент ва депутатлар билан ширинлиги фаолияти, унинг таркиби, парламент назоратини тартибга соладиган қонунларга тааллуқли танлов саволлари нафақат Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, балки Қонунчилик палатасининг қонун ижодкорлиги фаолияти, парламент иши ва Ўзбекистон Республикаси меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларини ўз ичига олди.

Ҳолиларга мукофот ва дипломлар топширилди. Юздан ортиқ балл тўплаган танлов иштирокчилари рағбатлантирувчи мукофотлар билан тақдирланди.

Сардор ТОЖИЕВ,
ЎЗА муҳбири

КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ МИЛЛИЙ ТИЗИМИНИНГ ЮКСАК САМАРАЛАРИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Мамлакатимизда изчиллик билан амалга оширилаётган демократик ислохотлар, маънавий янгиланишлар жараёни билан кадрлар тайёрлашни уйғун олиб бориш, таълим-тарбиянинг ижтимоий аҳамияти ва мавқеини юксалтириш, бу жараёнга малакали, фидойи инсонларни жалб этиш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришга алоҳида эътибор қаратилади.

Бундай масъулиятли ва долзарб масалаларни изчиллик билан ва талаб даражасида ҳал этишда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси муҳим ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилаётир.

Мамлакатимизда янги авлод кадрларини тайёрлаш иши жамиятнинг бугунги, келажакдаги талаб ва эҳтиёжлари аниқ ҳисобга олинган ҳолда ҳуқуқий демократик давлат қуриш йўлидаги кенг қўллаб-қувватлаш ва модернизация жараёнларига уйғун тарзда олиб боришмоқда.

Мустақиллиқнинг дастлабки йилларидан мамлакатимизда олий таълимнинг таркибий түзилишини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратилди. Тошкент политехника институти базасида Тошкент давлат техника университети, Тошкент халқ ҳўжалиги институти базасида Тошкент давлат иқтисодиёт университети ва Тошкент молия институти ташкил этилди.

1992 йилда вилоятлардаги аксарият педагогика институтилар давлат университетларига айлантирилиб, уларнинг моддий-техник базаси мустақамланди. Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия ҳамда Тошкент ислом университети, Солиқ академияси, Камолитдин Бехзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти, Миллий рақс ва хореография олий мактаби, Навоий давлат кончилиқ институти каби бутунлай янги олий таълим даргоҳлари ташкил топди. Самарқанд кооперация институти Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтига, Тошкент алоқа институти Тошкент ахборот технологиялари университетига айлантирилди.

Давлатимиз раҳбарининг 2000 йил 28 январдаги фармонида биноан Тошкент давлат университетига Ўзбекистон Миллий университети мақоми берилди. 2005 йили пойтахтимиздаги иккита тиббиёт институти негизида Тошкент тиббиёт академияси ташкил этилди. Жорий йилда Тошкент давлат юридик институти базасида Тошкент давлат юридик университети барпо этилди.

Тошкентдаги олий ўқув юртлирининг жойларда 11 филиали очилди. Хусусан, Тошкент ахборот технологиялари университетининг бешта, Тошкент давлат аграр университети, Тошкент ирригация ва мелiorация, Тошкент педиатрия тиббиёт, Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтиларнинг биттадан, Тошкент тиббиёт академиясининг иккита филиали фаолият кўрсатмоқда.

Худудлар иқтисодиётини модернизация қилиш ва ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш эҳтиёжларидан келиб чиқиб, Бухоро озиқ-овқат ва енгил саноат технология институти Бухоро муҳандислик-технология институтига, Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти Андижон машина-созлик институтига, Наманган муҳандислик-иқтисодиёт институти Наманган муҳандислик-технология институтига айлантирилди. Шу билан бирга, мазкур олий таълим даргоҳларида кадрлар тайёрлашнинг йўналиши ва

мутахассисликлари иқтисодиёт тармоқларининг эҳтиёжларига мувофиқлаштирилди.

Олий таълим йўналишида изчил ривожлантирилаётган халқаро ҳамкорлик самарасида Ўзбекистонда хориждаги нуфузли олий ўқув юртлирининг олтига, жумладан, Тошкент Халқаро Вестминстер университети, Турин политехника университети, М.Ломоносов номидаги Москва давлат, Г.Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт, И.Губкин номидаги Россия нефть ва газ университетлари, Сингапур менежментни ривожлантириш институтининг филиаллари фаолият юритмоқда.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида кўзда тутилганидек, таълимнинг барча босқичлари узвийлигига эришиш, академик лицейлар, касб-хунар коллежлари ҳамда олий ўқув юртлири ўртасида услубий-амалий ҳамкорлик, ахборот алмашиш йўлга қўйилгани ўзининг юксак самараларини бераётир.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги мамлакатлари орасида биринчи бўлиб Ўзбекистонда олий таълимнинг замонавий икки босқичли — бакалаврият ва магистратура йўналишига ўтишга тизимдаги энг муҳим ўзгаришлардан биридир. Бугунги кунда олий таълимнинг мазкур йўналишларида асосий эътибор тайёрланаётган кадрларнинг илмий салоҳияти ва амалий тажрибасига, иш берувчининг талабларига, яъни рақобатбардорлигига мос келишига қаратилмоқда.

Айни пайтда мамлакатимизда иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳа учун юқори малакали кадрлар тайёрлаш кўллаб соҳаларни бирлаштирган олти комплекс йўналишда олиб боришмоқда.

Олий таълим муассасалари битирувчиларнинг бандлигини таъминлаш иш берувчилар билан ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш орқали амалга оширилмоқда. Бунда талабаларнинг амалиёт ўташ жойлари муҳим ўрин тутмоқда.

Олий ўқув юртлири моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, талабаларнинг яшаш шaroити ҳамда ижтимоий-маиший объектлар фаолиятини яхшилаш, олий ўқув юртлири худудларини ободонлаштириш, жумладан, пойтахтимиздаги "Ёшлик" талабалар шаҳарчасида жойлашган талабалар турар-жойларини тубдан таъмирлаш бўйича ҳам кенг қўллаб-қувватлаш амалга оширилди. Давлатимиз раҳбарининг 2011 йил 20 майда қабул қилинган "Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини модернизациялаш ва мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш тўғрисида"ги қарори олий таълим муассасалари фаолиятини жаҳон андозалари даражасида ташкил этиш, уларни замонавий дарслик, ўқув-усlubий қўллаб-қувватлаш, илмий лабораториялар билан таъминлашда муҳим дастуриламал бўлмоқда.

Олий таълимнинг ўқув-усlubий, меъёрий таъминоти, давлат стандартларини янада такомиллаштириш юзасидан ҳам тизимли ишлар олиб борилаётир. Жумладан, бакалаврият йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари рўйхати қайта қўриб чиқилди, олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича классификатор янгиланди. Муҳандислик ва техника йўналишлари бўйича мутахассислар тайёрлаш қўлами ва салоҳияти босқичма-босқич ошириб боришмоқда. Магистратурада илмий диссертацияларни тайёрлаш ва баҳо-

лашга бўлган талаблар кучайтирилмоқда.

Бугунги таълим жараёнини ахборот-коммуникация технологияларисиз тасаввур этиш қийин. Зеро, юқори суръатлар билан ўсиб бораётган жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашишга интерфаол педагогик ва ахборот технологияларини жорий этиш орқали эришилади. Иқтисодиётнинг бошқа соҳаларидан фарқли равишда, бугун таълим жараёнларини мунтазам янгилаш талаб этилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 6 июнда қабул қилинган "Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорига биноан таълим жараёнига замонавий ахборот технологиялари кенг жорий этилмоқда. Жумладан, талабалар ва профессор-ўқитувчиларнинг ахборотга бўлган эҳтиёжини таъминлаш мақсадида олий таълим муассасалари замонавий компьютер техникаси, дастурий воситалар билан янада кенгроқ жиҳозланмоқда. Электрон таълимнинг миллий тизими лойиҳаси амалга оширилди ва саксондан ортиқ объект ушбу тармоққа уланди. Эндиликда олий ўқув юртлирида ўтказилаётган видео-конференциялар, илмий анжуманлар, ўқув-семинарларни он-лайн тизимида бевосита қўриш ва уларда иштирок этиш мумкин. Олий ўқув юртлирининг бу борадаги имкониятларини янада кенгайтириш мақсадида Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси, Ўзбекистон Алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси билан ҳамкорликда "Кутубхона" ахборот тизимини яратиш бўйича ишлар давом эттирилмоқда.

Айни вақтда замонавий ахборот технологиялари самарадорлигини оширишда асосий эътибор ёшларнинг компьютер воситаларидан фойдаланиш имкониятини оширишга, уларда интернет тармоғи орқали олинаётган ахборотларни самарали қўллаш қўлқўлларини шакллантириш ҳамда ахборот-ресурс марказларида электрон ахборот таълим ресурслари ҳажми ва сифатини оширишга қаратилган чора-тадбирларга ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Олий таълим профессор-ўқитувчиларининг малакасини ошириш — замонавий кадрлар тайёрлаш жараёнида энг муҳим вазифалардан. Ўтган йиллар давомида мамлакатимизда олий ўқув юртлири педагогик жамоаси салоҳиятини оширишга хизмат қилувчи малака ошириш механизми тубдан ислох этилди. Хукуматимиз қарори билан ташкил этилган 5 минтақавий, 10 тармоқ малака ошириш маркази, вазирлигимиз ҳузурида олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш бош илмий-методик маркази фаолият юритмоқда. "Электрон таълим" миллий тизими ёрдамида масофадан туриб педагогик кадрлар малакасини ошириш тажрибаси амалиётга татбиқ этилаётир.

2002 йилдан бошлаб илмий тадқиқотлар давлат гранти асосида амалга оширилмоқда. Натижада инновациялар учун ажратилаётган маблағлар ҳажми ҳам, уларнинг самарадорлиги ҳам йилдан-йилга ошмоқда. 2012 йилнинг ўзида Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тасаруфидagi илмий-тадқиқот муассасаларида 5,5 миллиард сўмдан зиёд миқдордаги лойиҳалар амалга оширилди.

Президентимиз Ислам Каримовнинг 2012 йил 24 июлдаги «Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги фармони бунда муҳим омил бўлмоқда.

Мамлакатимиз олий таълим муассасалари ва хорижий олий ўқув юртлири, илмий ва таълим марказлари ўртасида тобора мустаҳкамланаётган ҳамкорлик ҳам Ватанимиз мустақиллиги, Конституциямиз берган улкан имкониятлар самараларидандир.

Бугун юртимиздаги 12 йиллик узлуksиз таълим тизимида эришилаётган ютуқлар хорижда ҳам кўпчиликнинг ҳавасини тортмоқда. Президентимиз Ислам Каримов ташаббуси билан 2012 йил февраль ойида пойтахтимизда ўтказилган "Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шарти" мавзусидаги халқаро конференцияда Ўзбекистоннинг узлуksиз таълимнинг миллий моделини яратиш борасидаги тажрибаси БМТ, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ сингари нуфузли халқаро ташкилотлар, Буюк Британия, Германия, Италия, Хитой, АҚШ, Жанубий Корея, Япония каби ривожланган давлатларнинг таълим соҳаси бўйича йирик мутахассислари томонидан юксак баҳоладан. Улар мамлакатимизда инсон капиталига йўналтирилаётган инвестицияларнинг тобора ўсиб бораётганига, ҳозирги шaroитда демократик тараққий ва модернизация борасида юксак натижаларга эришишда билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш энг муҳим қадрият ва ҳал қилувчи куч эканлига мамлакатимиз мисолида яна бир бор ишонч қилинди.

Мазкур форумда иштирок этган хорижлик юзлаб олим ва мутахассислар Ўзбекистон бюджетидан таълим соҳасига ажратилаётган харажатлар яли икки маҳсулотнинг 10-12 фоизини ташкил этишини, мамлакат умумий йиллик бюджетининг қарийб 60 фоиз ижтимоий соҳага йўналтирилаётганини юксак баҳолади. Ўзбекистоннинг ижтимоий ва гуманитар ривожланиш борасидаги ютуқлари бошқа мамлакатлар учун намуна сифатида тавсия этилди. Халқимиз эришган бундай улкан муваффақиятлар Президентимиз Ислам Каримов томонидан соҳага, жумладан, таълим тизими ривожига қаратилаётган доимий эътибор самаралари эканлиги алоҳида таъкидланди.

Президентимиз раҳнамолигида мустақиллик йилларида таълим соҳасида амалга оширилаётган туб ислохотларнинг натижалари тайёрланаётган кадрларнинг сифати, билими, малакаси, маънавий-интеллектуал савиясида аққол намоеён бўлмоқда. Бугун иқтидорли ёшларимиз автомобилсозлик, нефть-газ саноати, ахборот-коммуникация технологиялари, энергетика каби юртимиздаги янги, энг замонавий талабалар асосида фаолият юритаётган тармоқларда мураккаб технологияларни бошқармоқда, илм-фан, маданият, спорт соҳаларида улкан ютуқ ва марраларни қўлга киритмоқда.

Буларнинг барчаси истиқлолимиз, Конституциямиз берган улкан самаралардандир.

Баҳодир ҲОДИЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
олий ва ўрта махсус таълим
вазир.
(ЎзА)

Yangiliklarda yurt nafasi

❖ Фарғонада умумқурилиш ишлари устаси касби бўйича ўқув амалиётларини инновация технологиялари асосида ташкил этиш масалаларига бағишланган республика ўқув семинари бўлиб ўтди. Тадбирда касб-хунар коллежлари мутахассислари ҳамда ишлаб чиқариш таълими усталари иштирок этди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази томонидан ташкил этилган тадбирда Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида таълим тизимида амалга оширилаётган туб ислохотлар юксак самаралар бераётгани таъкидланди.

Давлатимиз раҳбарининг 2012 йил 28 майда қабул қилинган «Малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорига кўра, касб-хунар коллежлари ва академик лицейлар учун илгор педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларини пухта ўзлаштирган, касбий тайёргарликка эга кадрларни танлаш, уларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Манфаатдор вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда касб-хунар коллежларини ўқув-амалиёт машғулоти ўтказиш учун сарфланадиган материаллар ҳамда зурур хомашё билан таъминлаш меъёрлари ва механизми ишлаб чиқилиб, ҳаётга жорий этилди.

Семинар якунида ўқув-меърий ҳужжатлар, методик қўлланмалар, хомашёдан самарали фойдаланиш борасида кўргазмали чиқишлар ва намунали ўқув машғулоти тақдими ўтказилди.

❖ Андижонда «Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати вилоят кенгаши ташаббуси билан Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 21 йиллигига бағишлаб «Биз — буюк юрт фарзандларимиз!» шиори остида ёшлар фестивали ўтказилди.

Вилоятдаги олий ўқув юртилари ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларининг 10 мингдан зиёд талаба-ўқувчилари иштирок этган фестивал доирасида Бош Қомусимизнинг ҳаётимиздаги ўрни ва аҳамиятини ўрганиш, англаш, ёшлар фаоллигини оширишга қаратилган қатор тадбирлар бўлиб ўтди.

— Фестиваль доирасида ташкил этилаётган тадбирларда ёшларнинг Конституциямиз ҳақидаги билимларини бойитиш, фаоллигини ошириш, уларни ижтимоий ва маънавий ғимоялаш, ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарлик ҳолатларининг олдини олиш, иқтидорли ёшларни рағбатлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда, — дейди «Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати вилоят кенгаши раиси Нодира Абдураҳмонова.

Фестивалнинг якуний тадбири Андижон шаҳридаги «Соғлом авлод» стадионидан бўлиб ўтди.

❖ Бердақ номидаги қорақалпоқ давлат университетида «оммавий маданият»нинг миллий қадриятларимиз ва ёшлар онгига салбий таъсирини бартараф этиш масалаларига бағишланган маънавий-маърифий тадбир ўтказилди.

Тадбирда Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида ёш авлодни жисмонан соғлом, маънан етук инсон этиб тарбиялаш, улар онги ва қалбидан Ватанга муҳаббат ва истиқлол ғояларига садоқат туйғусини кучайтириш, турли маънавий таҳдидлар, хусусан, «оммавий маданият»нинг салбий таъсиридан ҳимоя қилиш, маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини оширишга алоҳида эътибор қаратилган таъкидланди.

Ёшларни турли таҳдидлардан ҳимоя қилиш, интернет тармоғи орқали маънавийликка ёт ғоялар тарқалишининг олдини олиш, улар тафаккурини эгаллашга қаратилган ғаразли хуружларга қарши доимо сергак ва огоҳ бўлиш зарурлиги юзасидан атрофлича фикр амалидди.

ЎЗА ВА МАХСУС МУХБИРЛАРИМИЗ
МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА ТАЙЁРЛАНДИ.

Мафтуна — ғолиб

«Конституция — бахтимиз пойдевори» мавзусида ўтказилган ишлар кўрик-танловининг вилоят босқичида Зарбод туманидаги 3-мактабнинг 9-синф ўқувчиси Мафтуна Очилова ғолиблар сафидан жой олди.

— Халқимизнинг оқолига турмуш кечираётгани энг катта бахтимиздир, — дейди Мафтуна Очилова. — Мен ўз ишомда ана шу оқолига таланиш асраш, унга ҳисса қўиш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиз эканлигини ифодалашга ҳаракат қилдим.

Мафтунанинг ютуқлари тасодиф эмас. Чунки мактабда ўқувчиларнинг ҳуқуқий билим ва маданиятини шакллантиришга эътибор катта. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 21 йиллиги муносабати билан таълим масканида «Ҳуқуқий билимлар ойлиги» ўтказилмоқда. Тадбирларда асосий эътибор ёшларга ҳуқуқий билим бериш, Конституциянинг мазмун-моҳиятини кенг тушуниришга қаратилмоқда.

А.СОДИҚОВ

Педагогик маҳорат ва касбий маданият таълим сифат ва самарадорлигини ошириш омили

Юнусобод туманидаги 12-умумтаълим мактабида «Умумий ўрта таълим мактаби ўқитувчиларининг педагогик маҳорати ва касбий маданиятини юқори сифат даражасига кўтариш» мавзусида ёш мутахассисларнинг илмий-амалий анжумани ўтказилди.

Тадбирда туман ХТМФМТТЭ сида бажарилаётган ишлар ҳу бўлимида ташкил этилган «Ёш сусида сўз юритди. Методист-

мутахассислар мактаби» аъзолари, методист ва ўқитувчилар иштирок этди.

Тадбирда 58-умумтаълим мактаби раҳбари Н. Зияева «Дарс — муқаддас» тавсиялари асосида

лар ўқитувчининг педагогик ва касбий маҳорати, қийиниш маданияти ва имиж буйича маъруза қилдилар. Президентимизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижроси доирасида олиб борилаётган ишлар хусусида фикрлашиб олинди.

«Ақлий ҳужум», «Муаммоли вазият» технологиялари асосида машғулоти рағбатлантириш таъминлаш бўйича очик дарслар намойиш этилди.

Гулюз ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Ёшлар — соғлом турмуш тарафдори

Тошкент автомобиль ва йўллар касб-хунар коллежида ОИТСга қарши кураш кунини ва халқро ногиронлар кунини муносабати билан давра суҳбати ташкил этилди.

— Коллежимиз жамоаси билим масканидаги имконияти чекланган ўқувчилар, ҳудуддаги маҳаллаларда истиқомат қилаётган ногиронларга ҳар томонлама моддий ва маънавий ёрдам бериб келмоқда, — дейди директорнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Дилфуза Расулова. — Хусусан, имконияти чекланган ўқувчиларимизга ҳар мавсумда кийим-кечак ва совғалар улашмиш, маҳаллалардаги но-

ронлар хонадонига совға-салом билан бориб, уй-рўзгор ишларида кўмаклашамиз. Шу орқали халқимизга хос инсоний фазилатларни ёшлар онгига сингдириб борамиз.

ОИТСга қарши курашга қабул қилинган «Ажал оғусига йўл йўқ», «Биз соғлом турмуш тарафдоримиз», «Бўш вақтни мазмунли ўтказамиз» мавзуларидаги деворий газеталар намойиши билан бошланган тадбирда маҳалла фаоллари, тиббиёт муассасалари ва ҳуқуқ-тартибот органи ходимлари тиббий маданият саломатлик гарови экани, салбий иллатнинг оқибатлари хусусида ўқувчиларга батафсил маълумот бердилар.

Ш.ЕКУБОВ

«Болалар, ёнгиндан огоҳ бўлинг!»

Олмасор туманидаги 234-умумтаълим мактабида «Ёнгин хавфсизлиги ойлиги» доирасида туман ИИБ ЁХБ томонидан «Болалар, ёнгиндан огоҳ бўлинг» мавзусида давра суҳбати ўтказилди.

Тадбирда ёнгин хавфсизлиги ходимлари ўқувчиларни ўт ўчириш машинаси билан яқиндан таништиришди. Ёнгин содир бўлганда қандай ҳаракат қилиш ва жароҳатланган инсонга тез ёрдам кўрсатишни амалий кўрсатиб беришди.

— Ёнгин носоз ва қўлбола ясалган электр, газ ускуналарида фойдаланиш, хонадонда сигарета чекиш оқибатида юзга келиши мумкин. Аксарият ҳолларда болаларнинг назоратсиз қолиши ва ҳазонларни ёқиш ҳам сабаб бўлади. Бугунги тадбирда кичик эътиборсизликлар қандай салбий оқибатларга олиб келиши ёшлар

онгига ҳаётий мисоллар орқали сингдирилди, — дейди ЁХБ инспектори, сержант Б.Искандаров.

Насиба НАЗАРОВА,
234-мактаб директори

ТАЪЛИМНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИГА ЕЧИМ ИЗЛАНДИ

Миробод туманидаги 110-умумтаълим мактабида «Таълим сифатини ошириш: муаммо ва ечимлар» мавзусида семинар бўлиб ўтди.

Йиғилишда Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси, Миробод ва Мирзо Улугбек туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими масъул ходимлари, мактаб директорлари иштирок этди. Икки туман мисолида таълим муассасаларида ечимини кутаётган муаммолар атрофлича таҳлил этилди. Жумладан, педагог кадрлар малакасини ошириш, «Директорлар кенгаши» фаолиятини янада жонлантириш, ўқувчилар давоматини таъминлаш, фан тўғрисидаги фаолиятини яхшилаш, спорт-соғломлаштириш ишларини ривожлантириш, мактаб биттувчиларини таълимнинг кейинги босқичига қамраб олиш бўйича аниқ тақлифлар билдирилди.

«Дарс — муқаддас», «Билимлар беллашуви», «Ўрган-

ўргат», «Мураккаб фанни ўрганамиз», «Соғлом мухит — соғлом жамоа», «Пухта ишланган режа — самарали натижа» каби таълим мазмунига оид тадбирлар ўқитувчиларнинг педагогик маҳоратини ошириб, таълим сифатини янада юксалтиришга хизмат қилаётгани таъкидланди.

— Мактаб-оила-маҳалла ҳамкорлигини таъминлаш, ўқитувчи ўқувчи муносабатлари, директорлар кенгаши томонидан белгиланаётган устама ҳақларнинг ҳаққонийлигига жиддий эътибор қаратиш, замонавий ахборот технологияларини таълим жараёнига татбиқ этиш долзарб масалалардан бири, — дейди Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси бошлиғи И. Акбаров. — Бир сўз билан айтганда, бугунги семинарда ана шундай долзарб масалалар юзасидан амалга оширилган ишлар сарҳисоб қилиниб, тизим фаолиятини янада яхшилаш, таълим сифатини оширишга доир келгуси вазифалар белгилаб олинди.

Дилшод РЎЗИКУЛОВ,
ЎЗДЖТ талабаси,
Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган сурат.

Мамлакатимизда ёш авlodга замонавий билимлар бериш, касб-хунар ўргатиш, иқтидори, қобилияти ва интеллектуал салоҳиятини ўстириш учун зарур шарт-шароитлар яратиш, фарзандларимизни миллий ва умуминсоний қадриятлар, эзгу ғазилатларга садоқат руҳида тарбиялаш устуворлик касб этмоқда. «Таълим тўғрисида»ги қонуннинг қабул қилиниши, Қадрлар тайёрлаш миллий дастури, Мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастурининг ҳаётга татбиқ этилиши замирида фарзандларимизни қомил инсон қилиб тарбиялаш орқали эртанги тараққиётнинг мустақкам пойдевори кўйиш, юртининг буюк келажигини бунёд этишдек эзгу мақсадлар ётади.

Президентимиз Ислам Каримовнинг «Юксак маънавият — енгилмас куч» асариди одамзод учун ҳамма замонларда ҳам энг буюк бойлик бўлиб келган маънавиятнинг маъно-мазмунини, инсон ва жамият ҳаётидаги ўрни, бу мураккаб, серқирра тушунчанинг назарий, амалий томонлари кенг қамровли фикр ва хулосалар орқали чуқур таҳлил этилади. Жаҳонда воқеалар шиддат билан кечаётган бир пайтда замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан, интернетнинг бекиёс имкониятларидан унумли фойдаланишга эришиш ҳамда қомил инсонни тарбиялаш педагог ҳодимларнинг фаолият мезонига айланиши зарурлиги таъкидланади.

Дарҳақиқат, XXI асрда ахборот технологияларига оид билимларга эга бўлмай туриб ҳаётин зарур кўникма ва малакаларни шакллантириб бўлмайди. Шунга мувофиқ замонавий таълимнинг мақсад ва вазифалари ҳам ўзгариб, шахсга йўналтирилган таълим устуворлик касб этмоқда. Бундай ёндашув асосида ўқувчи шахсининг тўла ривожланиши, тез ўзгарувчан ҳаётга ҳар томонлама тайёр бўлишини таъминлаш, мустақил билим олиш кўникмалари, ижодий фикрлаш қобилиятини ривожлантириш, улкан ахборот макониди керакли инфор­мацияни танқидий нуқтаи назардан излаш, топиш ва танлаш, муаммоларни нафақат кўра билиш, балки ҳал эти олиш лаёқатини шакллантириш каби вазифалар мужассамдир.

Ҳар томонлама баркамол авлоднинг вояга етказиш учун педагоглар нафақат фаолиятини осонлаштирувчи дастурий-техник воситаларни ўзлаштириш ва амалда қўллаш, балки фанга оид интеллектуал ва ижодий масалаларни ҳал эти оладиган дастурлардан фойдалана олиши ҳам зарур. Айни пайтда барча фан ўқитувчиларини ўқув жараёнида АКТдан самарали фойдаланувчи мутахассисга айлантириш учун Халқ таълими вазирлиги томонидан компютерлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларига оид ўқув курслари ташкил этилаётир. Бундан мақсад қуйидаги фаолиятларда АКТдан самарали фойдаланишга қаратилган:

ЎҚИТУВЧИНИНГ КОМПЬЮТЕР САВОДХОНЛИГИ

замонавий таълим тизимининг муҳим талабидир

- ўқув жараёнида;
- бошқарувда;
- раҳбарият иш фаолиятида;
- ўқитувчининг иш фаолиятида;
- мактабдан ташқари ўқув жараёнида;
- мактабга таълимда;
- АРМ (қутубхона)да.

Бунинг учун Халқ таълими вазирлигининг «Умумтаълим мактабларида фаолият кўрсатаётган ўқитувчиларнинг замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш бўйича малакасини ошириш ташкил этиш тўғрисида»ги 61-сонли (2011 йил 23 март), «Умумий ўрта таълим мактабларида фаолият кўрсатаётган ўқитувчиларнинг замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан таълим жараёнида фойдаланиш бўйича малакасини ошириш ташкил этиш тўғрисида»ги 125-сонли (2012 йил 21 апрель) буйруқлари қабул қилинди. Курсларга таълим муассасаси раҳбарлари, амалиётчи ўқитувчилар, мутахассислар жалб этилаётти. Жараён таълим тизимидаги барча ҳодимларда АКТни ўқув амалиётга татбиқ этиш лаёқати шаклланишга қадар давом этади.

Замонавий ахборот-коммуникация воситаларини таълимга жорий этиш ўқитувчилардан муайян кўникма ва малакаларга, компютер саводхонлигига эга бўлишни талаб этади: дидактик материалларни ва фаолиятига оид ҳужжатларни тайёрлашда матн муҳарриридан самарали фойдаланиш, мультимедиа тақдиротларни тайёрлаш, тармоқ ичида маълумотларни излаш ҳамда мулоқот қилиш ва ҳоказо.

«Компютер саводхонлиги» кенг қамровли тушунча бўлиб, қатор кўникмаларни

ўз ичига олади. Улар орасидан энг зарур таянч қисмини ажратиб олиш муҳимдир. Ахборот технологиялари замонавий ўқитувчи фаолиятидаги вазифалар (дарс режасини тузиш, тақдиротлар яратиш, интернет тармоғидан ўз фанига оид материалларни тўплаш)нигина бажариш учун эмас, балки фан юзасидан дидактик материаллар яратиш, ўқувчилар-

3. Дидактик материаллар ва ишчи ҳужжатларни тайёрлашда матн муҳаррирлари, электрон жадваллар ва бошқа амалий дастурлар пакетидан фойдаланиш:

- матнли ҳужжатларни яратиш, форматлаш, босмага чиқариш ва узатиш;
- матн муҳарририда жадвал, расм ва диаграммалар билан ишлаш;
- электрон жадвал му-

Ta'limda AKT

на фойдаланиш методикасини ҳам эгаллаши зарур. Яъни, ҳар бир фан ўқитувчиси дарсда компютер қурилмаларидан дидактик восита сифатида фойдалана олиши лозим. Шу сабабли малака ошириш курсларида АКТдан фойдаланиш методикасига оид мавзуларни ҳам ўқитиш мақсадга мувофиқдир. Чунки компютер саводхонлигига эга бўлиш ундан амалда самарали фойдаланилаётганини билдирмайди. Таҳлиллар шунини кўрсатадики, саводхонликка эга бўла туриб, баъзи ўқитувчиларнинг дарс жараёнида АКТдан самарали фойдалана олмаслиги кўплаб давлатлар таълим тизимига хос муаммо.

Машгулотларда замонавий ахборот-коммуникация воситаларидан усталик билан фойдаланиш методика-

нинг ўқув фаолиятини ташкил этиш (компютер тармоғи орқали турли вазифалар бериш, интернет ресурсларини яратиш ва уларда таълим материалларини жойлаштириш) учун ҳам хизмат қилиши керак.

Фан ўқитувчилари эгаллаши лозим бўлган минимал таянч кўникмалар:

1. Компютер ҳақида тушунчага эга бўлиш ва ишлаш принципларини билиш (асосий ва қўшимча қурилмалари ҳақида маълумотга эга бўлиш):

- Компютер нима?
- Компютер нималардан ташкил топади (архитектураси қандай)?
- Компютер қандай ишга туширилади ва иши қай тарзда тўхтатилади?

2. Дастурий таъминот ҳақида билимга эга бўлиш:

- «Windows» операцион тизимида ишлаш (файл ва каталогларни ташкил этиш, улар устида турли амалларни бажариш);
- амалий ва ўргатувчи дастурларни ўрнатиш ва компютер хотирасидан ўчириш.

ҳарририда жадвалларни ташкил этиш, формулар билан ишлаш, графика ва диаграммалар ясаш;

- мультимедиа дастурлари ёрдамида педагогик тақдиротларни яратиш;
- график муҳаррир ёрдамида расмларни таҳрирлаш.

4. Интернет тармоғи имкониятларидан фойдаланиш:

- интернет тармоғида таълим жараёнига оид материалларни, маълумотларни излаш, топиш, юклаб олиш ва компютерда сақлаш;
- тармоқ орқали веб-форумларда ва веб-семинарларда иштирок этиш;
- электрон почта хизматидан фойдаланиш;
- интернет тармоғи орқали мулоқотларни амалга ошириш;
- ижтимоий тармоқ имкониятларидан фойдаланиш.

Умумтаълим муассасаси ҳодимлари АКТ саводхонлиги билан чегараланмай, ундан таълим самардорлигини ошириш йўлида оқило-

сига оид кўникмаларга педагогик воситалар яратишда матн ва жадвал муҳаррирларининг дидактик имкониятларидан фойдаланиш (матн муҳарририда формулалар киритиш, жадвал муҳарририда функцияларнинг графикларини яратиш ва бошқалар)ни таъкидлаб ўтиш мумкин. Бундан ташқари, ушбу методика АКТ воситаларидан дарснинг қайси қисмида, қанча вақт давомида фойдаланишни билишни ҳам назарда тутди.

Хулоса қилиб айтганда, замонавий ўқитувчи ўқувчиларда АКТдан фойдаланиш бўйича ҳамкорлик қилиш, вужудга келган муаммоларни ҳал этиш, билимларни излаш, турли манбалардан олинган маълумотларни танқидий нуқтаи назардан таҳлил қилиш ва умумлаштириш каби кўникмаларни шакллантиришга қодир бўлиши керак.

Баходир БОЛТАЕВ,
РТМнинг таълим жараёнига АКТни жорий этиш бўлими бош методисти,
физика-математика фанлари номзоди

«ҲИСОБИНИ БИЛГАН ҲАМЁНИДАН АЙРИЛМАС»

бу нақл математика фанининг инсон
ҳаётидаги ўрнини англатади

«Математика қийин фан, умуман тушунмайман. Ҳар хил формула, теоремаларнинг нима фойдаси бор?» каби фикрларни эшитиб қоламиз ҳақида. Бирор фанни яхши билмаслик, аслида қизиқмасликдан юзага келади. Ўз навбатида, қизиқмаслик билмасликдан ҳам келиб чиқиши мумкин. Ғайратли, bilimga ташна ўқувчи учун қийин фан бўлмайди. Ишботга ҳоҷат йўқ, математика жуда қадимий ва қизиқарли, ҳам фойдали фан.

Murakkab fanlarni o'rganamiz

Бу фан дунёнинг барча мамлакатларида деярли бир хил ўқув дастури асосида, аммо фарқли масалалар тизими ҳамда хилма-хил методлар орқали ўқитилади. Тўғри, математикани тушуниш, идрок қилиш, масалаларга мақбул ечим топиш учун маълум бир қобилият, мушоҳада, фикрларнинг изчил кетма-кетлиги (айниқса, геометрияда) зарур. Агар дангасалик қилмаса, ҳар бир бола мактаб математика дастурини бемалол ўзлаштира олади. Машқлар ечиш жараёнида эса қобилият янада ривожланади. Ўқитувчи мавзуларни мураккаблаштирмай тушунтира олса, ўқувчининг фанга қизиқиши сўзсиз ортади. Мактаб дастуридаги геометрия тахминан 20 аср аввалги натижаларни ўз ичига олади. Пифагор теоремаси эса қарийб 30 аср аввал ҳам маълум бўлган. Демак, интеллектуал тараққиёт даври кишиши учун фанни қийин дейиш тўғри келмайди. Бунга асосан бизнинг бироз эринчқоқлигимиз сабаб бўлади ҳалос.

Алгебра фани эса нисбатан шрок. Дунёнинг барча мамлакатларида арифметика, алгебра буюк бобомиз Муҳаммад Мусо ал-Хоразмий асарлари асосига қурилгани ҳаммага аён. Исталган қитъага бориб, $ax^2+bx+c=0$ ҳақида сўрасангиз, бу — квадрат тенглама, унинг илдиэларини топиш формуласи бор, деган жавобни оласиз. Ана шу формула бобомиз ал-Хоразмий формуласидир. Инсоният икки-уч минг йил давомида топган, исботлаган энг асосий, геометрик, алгебраик натижалар мактаб дарсликларидан ўрин олган. Ўқувчи уларни, албатта, билиши керак. Акс ҳолда, машқларни бажара олмайди. Бу теоремалар, формулалар бир-бири билан занжир каби боғланганки, бир ҳалқасини иккинчисидан ажратиш у ёқда турсин, жойини ҳам ўзгартира олмайсиз. Дарсда ўртача даражадаги битта масалани ҳал қилиш учун ўқувчи бир неча тушунчалар, теоремалар, формулаларни билиши, уларни мос кетма-кетликда бир сафта тизиб, масалани ечиши керак. Бу жараёнда аввалги синфларда ўтилган формула, теорема, тушунчаларга ҳам зарурат туғилиши аниқ. Ҳамма қийинчилик мана шунда! Ўғни бола ечаётган масаласи доирасида ўзи учун зарур ҳамма теорема, формулаларни билмаслиги, билган тақдирда ҳам зарур кетма-кетликда фойдалана олмаслиги мумкин. Мисолни ечгач, жавоб тўғрими-йўқми асослаб беролмайди. Кейинги масалада эса бошқа теоремалар, формулалар асқотади... Хуллас, ўқувчининг масала ечавериби қўли

қавармаса, бир-иккита машқ ишлаган билан мақсадга эришиб бўлмайди. Демак, ўқитувчи ўқувчиларни ҳар бир дарсга қизиқтира олиши, бусиз математиканинг эгаллаб бўлмаслигини аввалбошданок тушунтириши ва кимнинг билимида қандай бўшлиқ кўрса, изчил тузатиб бориши лозим. Шундагина ўқувчи математика ўзи ўйлагандек қийин эмаслигига амин бўлади. Ҳар бир масала ишлангач, муаллим ечимларни ўқувчилар билан биргаликда таҳлил қилиши, бошқа ечимлар ҳам борми-йўқми, деган саволга жавоб топиши эса уларнинг билимини мустаҳкамлаб, ўз кучига ишонч ҳиссини оширади. Масалаларнинг иқтисодий, физик, геометрик жиҳатларини кўрсатиб, энг муҳими, ҳар бир мавзунинг ҳаётга боғлаб тушунтириш яхши самара беради. Буни қуйидаги мисолда кўрамиз:

Бухоридан йўлга чиққан автомобиль манзилгача 240 км. масофани босиб ўтиши керак. Йўлнинг ярмига етганда йилдиракни алмаштириш, моторни совутиш зарурати туғилди. Бу жараён йигирма дақиқа вақт олди. Манзилга белгиланган вақтда етиб келиш учун у аввалги тезлигини соатига 12 километр-га оширди. Автомобилнинг дастлабки тезлигини топиш.

Ечилиши: Масалада сўралаётган тезлик — дастлабки тезлик x км/соат бўлсин. Йўлнинг ярми $240:2=120$ (км);

$\frac{120}{x}$ — автомобиль йўлнинг биринчи ярмини шунча вақтда ўтади;

$(x+12)$ км/соат — автомобилнинг кейинги тезлиги.

$\frac{120}{x+12}$ — йўлнинг иккинчи ярмини босишга кетган вақт;

20 дақиқа $= \frac{1}{3}$ соат;

$\frac{120}{x} - \frac{120}{x+12}$ — вақтлар орасидаги фарқ.

У ҳолда масала мазмунига мос тенглама

$\frac{120}{x} - \frac{120}{x+12} = \frac{1}{3}$ бўлади.

Демак, ана шу тенглама ечилса, масала ҳал. Биз ҳозир математик модел туздик: унда берилганлар билан номаълум орасидаги боғланиш топилди. Агар болани масала билан таништирмай, шу тенгламани еч десангиз, балки буни удаллаши мумкин. Аммо тенглама қаердан келди, ҳаётда керакми-йўқми, деган саволлар уни қийнайди ёки бу ҳақда умуман ўйлаб ҳам кўрмайди. Унда бола фанни ўрганишга эҳтиёж сезмайди. Ўқитувчиси қаттиққўлроқ бўлса амаллаб бажаради, бўлмаса йўқ. Янаям аниқроғи, фан ичига кирмай, унинг атрофида айланади, ҳолос. Бунга ўхшаш тенгламаларга олиб келувчи ҳаётини масалалар жуда кўп. Ўқитувчи мана шу жиҳатлардан усталик билан фойдаланиб, ўқувчиларни фанга қизиқтира олиши керак.

Энди шу тенгламага жавоб қидирайлик. Умумий маҳраж берамиз:

$3 \cdot 120 (x+12) - 3 \cdot 120 x = x(x+12),$

бундан $x^2 + 12x - 3 \cdot 120 \cdot 12 = 0$ квадрат тенгламага келамиз. Озод ҳад $3 \cdot 120 \cdot 12 = 60 \cdot (3 \cdot 12) = 60 \cdot 72$ бўлгани учун тенгламани $x^2 + 12x - 60 \cdot 72 = 0$ каби ёзиб оламиз. Виет теоремасига тескари теоремага кўра (8-синф, «Алгебра») $x_1 = 60, x_2 = -72$ экани равшан. Аммо x орқали тезлик белгиланган, у манфий бўла олмайди. Демак, жавоб $x = 60$ км/соат. Текширамиз:

$$\frac{120}{60} = 2; \quad \frac{120}{60+12} = \frac{120}{72} = \frac{5}{3} = 1\frac{2}{3};$$

$2 - 1\frac{2}{3} = \frac{1}{3}$ Хулоса: масала тўғри иш-

ланган. Уни ечиш учун ўқувчи нима-ларни билиши керак бўлди?

Йўл формуласи $s=vt$; бу формулага кўра вақтни топиш $t=s/v$; дақиқани соатга айлантириш; масалани таҳлил қилиб, унга мос тенглама тузиш; ечиш жараёнида турли маҳражли оддий касрлар айирмасини топиш учун касрларнинг умумий маҳражга келтиришни удаллаш; тенгламани квадрат тенгламага келтириш; озод ҳадни қулай усулда ёзиб, тегишли теоремадан фойдалана билиш (бу усул квадрат тенгламани унинг илдиэларини топиш формуласидан фойдаланиб ечишга қараганда осон ва қулай); чиққан иккита жавобдан масала мазмунига мосини танлай олиш каби кўникмаларни талаб қилади. Масалани ечиш жараёнида ўқувчи ўндан ортқ аввал ўтилган мавзуларга, тушунчаларга дуч келди. Ҳамма гап ана шу мавзуларни мустаҳкам ўрганиб, кетма-кетликда ишлата олишда. Йўқса, ярим йўлда тўхтаб қолади. Информатика, физика, кимё мутахассислари математикани қийин ҳисоблашмайди. Боиси, улар ҳам шундай масалалар ечишади. Бу фанларнинг ўзига хос математик аппарати бор. Математиканинг бошқа фанлар билан боғлиқлиги, масалаларини ҳал қилишга беминнат ёрдами учун ҳам уни «фанларнинг хизматкори» дейишади.

Юқорида ҳал қилинган масала 8-синф «Алгебра»-сидаги «Квадрат тенгламалар» мавзусига тааллуқли оддий, стандарт(типик) масалалар тоифасига кириди. Қўриниғизки, масала унчалик қийин эмас, ҳаммаси дастур доирасида ҳал бўлди... Математика қийин эмас, аксинча осон ва зарур фан. У билан «дўстлашиб» олсангиз бўлди...

Мирфозил МИРЗААХМЕДОВ,
Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими,
Фаридон УСМОНОВ,
ТДИУ қошидаги аниқ фанларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаби директори

БОЛАЛАР СПОРТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДА

Бундан бир неча ўн йиллар аввал спорт билан шуғулланиш, бунинг учун етарлича шароит яратилиши хусусида ўйлаш ҳам мушкул бўлган. Айниқса, қишлоқ жойларда болалар футбол ўйнаш учун майдон топса, тўп топишолмас, тўп топишса, майдон излаб ҳуноб бўлишарди. Бошқа спорт турлари бўйича ҳам аҳвол худди шундай эди... Бугун эса манзара бутунлай ўзгача: ҳар қадамда кўрса кўз яйрайдиған спорт иншоотлари, улардаги замонавий спорт инвентарлари... Айниқса, болаларининг дунёқарашини ўзгаргани катта ёшдаги юртдошларимиз-

нинг беихтиёр ҳавасини келтирмоқда.

Миллий матбуот марказида Халқ таълими вазирлиги ҳамда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси томонидан «Республикамиздаги спорт иншоотлари ва таълим масканларини спорт анжомлари билан таъминлаш борасида олиб борилаётган ишлар: муаммо ва ечим» мавзусида ўтказилган матбуот анжуманида ҳам шулар ҳақида сўз борди.

Тадбирда Халқ таълими вазирининг ўринбосари А.Холбеков, вазир ўринбосари, Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси иж-

рочи директори Э.Искандаров ва бошқалар сўзга чиқиб, Юртбошимиз ташаббус билан ташкил этилган Жамғарманинг фаолияти, болалар спортига берилаётган эътибор хусусида фикр юритдилар.

— Жорий йилда 117та спорт иншоотларини (9та иншоот келаси йилга ўтувчи) жумладан, ТИПлар асосида 21та янги қурилиш, 73та мактаб спорт залларини янгиладан қуриш ва 23та мавжуд иншоотларни реконструкция қилиш белгиланган бўлиб, мазкур ишларга 87 миллиард маблаг молиялаштирилиши кўзда тутилган, — деди БСРЖ

ижрочи директори Э.Искандаров. — Республика бўйича жами 104та иншоотда қурилиш ишлари ниҳоясига етказилиб, 33таси фойдаланишга топширилди. 2013 йилда қурилиш-таъмирлаш ишлари олиб бориладиган иншоотлар 82 турдаги 4,1 млрд. сўмлик спорт инвентарлари билан жиҳозланди.

Бундан ташқари, спорт мусобақалари ўтказиш борасида ҳам кенг қўламли ишлар бажарилмоқда. Жорий йилнинг декабрь ойигача республика миқёсида 46та (26таси қишлоқларда) спорт мусобақалари ташкил этилди. Уларда 4266 нафар

ўқувчи қатнашди. Халқаро майдонларда ватанимиз шарафини муносиб ҳимоя қилиб, юксак марраларни забт этаётган ёш спортчиларимиз билан ташкил этилган маҳорат сабоқлари, учрашувлар спортнинг сеҳрли ва сирли оламига энди кириб келаётган ўғил-қизлар учун аини муддао бўлмоқда.

Тадбирда мамлакатимизда болалар спортини янада ривожлантириш, мавжуд имкониятлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда аҳоли, аиниқса, ёшлар ўртасида оммавий спорт турларини кучайтиришда матбуот ва оммавий ахборот воситаларининг иштироки жуда муҳим эканлиги таъкилданди.

Зоҳиджон ХОЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Олазор туманидаги 68-МТМни мажозий маънода жажжилар салтанатига менгаш мумкин. Унга қадар қўйишнинг билан ўзини эртақлар оламида ҳис қиласиз. Худуднинг озодлоқ ободлиги, маскан боғидаги ландшафт дизайни, ўйин майдончалари турли эртақ қаҳрамонлари билан ўзгача кўриниш касб этганига гувоҳ бўласиз. Ёрқин рангдаги ушбу манзара катталарни ҳам ўзига мафтун этади. Нафақат ташқи кўриниш, балки тарбиячиларнинг ширинсўзлиги, болажонлиги, яратилган шайроилар сабаб аксарият ота-оналар фарзандининг ушбу масканда тарбияланишини хоҳлайди. Мактабгача таълим муассасасига айни дамда 390 нафар ўғил-қиз қамрал олинган. Яна 160 нафар ота-она эса дилбанди шу боғчага бериш учун навбат кутмоқда. Яқинда ўтказилган бир тажриба ушбу МТМ ютуқлари тасодиф эмаслигини кўрсатди. Худуддаги 82-МТМда болалар сони 50 нафар билан боис мажоз муассаса 68-МТМнинг шайроиларига айлантирилди. Натижада оз фурсат ўтиб ўшбу масканда ҳам тарбияланувчилар сони 125 нафарга етди. Таълим муассасасида қамровнинг бу даражада ошиб бориши сабабига қизиқдик.

ИШОНЧ ҚУТИСИ

Дилдора Акрамова, МТМ мудири:

— Муассасамизда асосий эътибор тарбияланувчиларнинг ҳар томонлама етуқ, соғлом бўлиб ўлғайишига қаратилган. 16 нафар малакали педагогimiz 2 ёшдан 7 ёшгача бўлган ўғил-қизларни "Болажон" давлат дастури асосида мактаб таълимига тайёрлаб келмоқда. Хусусан, мактабгача таълим-тарбия концепцияси ва дастури талабларига жавоб берувчи машғулотлар сони ҳамда сифатини оширишга ҳаракат қилмоқдамиз. Ота-оналар билан МТМ ўртасида ўзаро ҳамкорлик алоқалари яхши йўлга қўйилган. Боғча ҳовлисида "Таклиф ва мулоҳазалар" қутисини ташкил этганмиз. Бу эса "Ишонч қутиси" вазифасини бажармоқда. Ҳар уч ойда бериладиган анкета сўровномасига ота-оналар ўз фикр-мулоҳазаларини ёзиб, ушбу қутига ташлашга одатланишган. Талаб ва тақлифлар эса педагогик йиғилишларда муҳокама қилиниб, шу асосда режа тузиб, иш олиб борилади. Сўнгги йилда муассасамизда ташкил этилган инглиз тили, шахмат-шашка, баскетбол, адабиёт, саводхонлик, бадий гимнастика тўғрисида асосан шу сўровномалар асосида очилди. Машғулотларда замонавий техник воситалар, кўргазмали қўлланмалардан унумли фойдаланилмоқда. Педагоглар тинимсиз ўз устиди ишлаб, касб маҳоратини ошириб бораётти. Энг асосийси, улар бола қалбига йўл топиб, мулоимлик ва ширинсўзлик билан таълим-тарбия бераётти. Жамоада соғлом муҳит барқарор. Тажрибали ходимлар ёш кадрларга касб сир-асорларини ўргатишмоқда. Мисол учун, методист Маҳмуда Рихсиева, тарбиячи Халима Исаева каби педагогларимизнинг машғулотларни замонавий усулларда, болалар учун қизиқарли тарзда ташкил этилаётгани ўз самарасини кўрсатмоқда.

«МАСЛАХАТЛАР ДАФТАРЧАСИ»

Маҳмуда Рихсиева, муассаса услубчиси:

— Ҳозирги яратилган шайроиларни кўриб, йиғирма тўрт йил аввал мажоз муассасанинг 8-гuruhida тарбиячи бўлиб иш бошлаган кезларимни эсламан. Уша давр билан бугунги боғчаларни қиёслаб бўлмайди. Имкониятлардан унумли фойдаланиб, кичкинтойларга сидқидилдан таълим-тарбия бериш биз педагогларнинг бурчимиз эканини ҳамкасбларимга ҳам тушунтириб келмоқдамиз.

Муассаса методисти «Мас-

айти. Ҳар тонг Умаржонни эшик олдида кўтиб олиб, нонушта вақтигача у билан суҳбатлашадиган бўлдим. Кўп ширинлик истеъмол қилиш саломатлиги учун зарар эканини тушунтирдим. Умаржон тез орада эрталаб боғчага кулиб келадиган бўлди.

Бу каби вазиятлар кўп бўлган боис тарбиячи ҳар бир болага индивидуал ёндашиб, харақтерини ўрганиб иш тутишини қанда қилмайди. Ёшлар билан ҳам тажрибасини ўртоқлашади. Улар устоз мураббий ўғитлари бола билан осон тил топишишда қўл келадиганини кўп таъкидлайдилар. Шунингдек, тарбиячи ва психолог ҳамкорлиги ҳам самарали натижа бермоқда.

БОЛА ҚАЛБИГА ЙЎЛ

Ирода Ҳасанова, МТМ психологи:

— Болаларнинг боғчада

ЖАЖЖИЛАР САЛТАНАТИГА САЁҲАТ

лаҳатлар дафтарчаси" юритиб, ёш тарбиячилар учун методик тавсиялар бериб боради: педагогларнинг ушбу тавсияларга амал қилиши, ўзаро тажриба алмашиши ҳам машғулотлар самарадорлигини оширмоқда.

КУЛИБ КЕЛИБ, ҚУВНАБ КЕТСИН

Халима Исаева, катта тарбиячи:

— Бола боғчага кулиб келин, қувнаб кетсин. Узоқ йиллик тажрибам давомида бу сўзларни шор қилиб олганман. Йиғирма олти йилдан буён шу ерда ишлаб келмоқдаман. Ҳар бир тарбияланувчининг феъл-атворини ўрганиб, қалбига йўл топишга интиламан. Гурӯҳдаги 32 ўғил-қизнинг 32 хил олами бор. Мисол учун, Умаржон 5 ёшда бўлса ҳам, ҳар кун эрталаб эркалик қилиб, йиғлаб келишини сезиб қолдим. Она-сидан сабабини сўраганимда, йўл-йўлақай ширинлик олиб беринг, деб хархаша қилишини

ўзини эркин ҳис қилиши, машғулотларда фаол иштирок этиши тарбиячи маҳоратига, бола қалбига йўл топа олишига боғлиқ. Кичик гурӯҳлардаги тарбияланувчиларнинг боғчага йиғлаб келиши кўп қўзғатилади. Катта гурӯҳдаги тарбияланувчиларда бундай ҳолат ноодатий ҳисобланиб, бу боланинг шахсий харақтери билан боғлиқ бўлади. Бунинг олдини олиш мақсадида ҳар бир тарбиячи билан ҳафтада бир марта гурӯҳдаги болалар феъл-атвори хусусида суҳбатлашиб оламиз. Сўнгги гурӯҳларга кириб, болалар билан турли эртақ қаҳрамонлари ҳақида гаплашамиз. Мисол учун, кичик томошалар ташкил этамиз. Болалар шер, тулки, қўн каби эртақ қаҳрамонлари қиёфасида эзгу фазилатларга ошно бўлишмоқда. Томошага ота-оналарини ҳам жалб этамиз. Харақтери оғир болалар билан ишлашда уларга ҳам зарур маслаҳат берамиз.

СУЗИШ ҲАВЗАСИДАН ЧИҚҚАЧ...

Сабоҳат Ҳақимова, ҳам-шира:

— Болалар саломатлигини мустаҳкамлаш ва муҳофаза қилиш биз ҳамшираларнинг асосий вазифамиз ҳисобланади. Тарбияланувчиларнинг соғлом ривожланиши учун эрта тонгдан филтр кўриниши ўтказамиз. Ўғил-қизлар соғлиғи кун давомида назорат қилинади. Муассасамизда спорт-соғломлаштириш ишлари ҳам намунали йўлга қўйилган. Бадий гимнастика тўғрисида ҳамда сузиш машғулоти болаларнинг жисмонан чинқишида муҳим омил бўлмоқда. Инструктор Дилноза Жўраева олиб борадиган сузиш машқлари болаларнинг сеvimли машғулоти га айланган. Кичкинтойларнинг овқатланиши ҳам мунта-

Мактабгача та'лим

лорияси кичкинтойларнинг ёшига қараб белгиланади. Ота-оналар билан ўтказиладиган йиғилишларда ҳар бир боланинг сеvimли истеъмол қиладиган таъми ҳақида маълумот йиғамиз. Таомнома тузишда бунини инобатга оламиз. Ошпазларга А, С, Д витаминларига бой маҳсулотлардан таом тайёрлашни тавсия этамиз.

ТАШАББУС НАТИЖАСИ

Камола Неъматова, инглиз тили тўғрисида раҳбар:

— Фарзандим Абдулборий Исомжонов 12-гuruhida тарбияланади. Ҳар кун боғчадан қайтаётганида машғулотларда ўрганганларини айтиб, мени хурсанд қиларди. Шундай кунларнинг бирида "Ойжон, сиз ҳам бизга дарс ўтинг", деб қолди. Ота-оналар билан маслаҳатлашиб, тарбияланувчиларга инглиз тили тўғрисида сўз-сўз билан кўпайтириш ташаббуси билан чиқдик. Айни дамда иккита катта ва иккита тайёрлов гурӯҳида ҳафтада икки марта 30 дақиқадан бепул инглиз тили тўғрисида олиб бораяпман. Кўргазмали воситалар ёрдамида ўйин тарзида ўтилган дарслар болалар учун қизиқарли бўлмоқда. "Ранг ва рақамлар", "Касблар", "Еввойи хайвонлар", "Уй хайвонлари" номли қўлланмалар ҳамда дидактик ўйинлар, турли ўйинчоқлар, слайдлардан унумли фойдаланаман. Ўғил-қизларнинг сўз бойлигини оширишда асосан лексик материаллар, талаффуз машғулоти, шеър ёдлатишга эътибор қаратаман. Кичкинтойларнинг юлдузчалар билан рақатлантирилиши, ҳар ой сўнггида фахрий ёрлик билан тақдирлиниши уларни янада фаоллаштирмоқда.

МАҲОРАТЛИ ТАРБИЯЧИЛАР

Муассасанинг "Қалдирғоч", "Бўғирсоқ", "Айқача", "Эркатой", "Дўмбоқча", "Ширинтой", "Қўёшча", "Атиргўл", "Оққўш", "Қамалак" каби гурӯҳ хоналари номларига монанд безатилган.

Озода, шинам, ёруғ ва ранго-ранг хонада машғулот ўтилмоқда. Тайёрлов гурӯҳи тарбияланувчиларнинг жўровоз бўлиб баралла айтётган шеърлардан ҳушайфият ва тетиклик уфуриб турарди...

Тарбиячи Саодат Содиқова кўргазмали воситалар ва ўйин тарзида ўтган машғулотида кичкинтойларга Ватанимиз рамзларини мултимедиа воситалари ёрдамида қизиқарли тарзда тушунтириб берди. Машғулотлар тугаб, кечки овқатни тановул қилган кичкинтойлар тарбиячилари билан бирга сайрга чиқишди. Биз ҳам уларга ҳамроҳ бўлдик. Сайр вақтида фаслар ҳақида ўзбек, рус, инглиз тилида шеър ва қўшиқ айтган болаларга ҳавас билан боддик. Ота-оналар шўҳшон ва бахтиёр ўғил-қизларини олиб кетаётганларида тарбиячиларга миннатдорлик билдириб хайрлашди. Фарзандларнинг ҳам жисмонан, ҳам руҳан тетик ривожланаётганидан кўнгиллари хотиржамлиги юз-кўзларидан сезилиб турарди. Улардаги мамнуният ва қувонч кўриб, қола бошидаги саволимизга жавоб топгандек бўлдик. Боғчада болалар қамровининг кундан-кунга ошиб бориши сабабини бир кунлик саволимиз давомида англаб етдик.

Гулюз ОРИФЖОНОВА, "Ma'rifat" мухбири

Бухоро шаҳридаги 13-мактабгача таълим муассасаси 200 нафар кичкинтойни бағрига олган. Тарбияланувчилар дастлабки билим ва кўникмаларни замонавий таълим-тарбия андозалари асосида эгалламоқда. Болалар ўз вақтида овқатланади, ўқув машғулотларига қатнашади, ором олади, спорт билан шугулланади, табиат кўйига сайёҳат қилади.

Суратда: Бухоро шаҳридаги 13-мактабгача таълим муассасаси тарбиячиси Мақсуда Раҳматова тарбияланувчилар билан.

Тоҳир ИСТАТОВ (ЎЗА) олган сурат.

8-dekabr — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni

Конституция бошқа қонунлардан махсус субъект ёки унинг номидан ўрнатилиши, қоидалари йўналтирувчи, таъсис этувчи, ўрнатувчи, бирламчи аҳамиятга эгалиги каби жиҳатлари билан фарқ қилиб, муносабатларни тартибга солишда ҳажми кенглиги, қабул қилиниши, ўзига хос муҳофаза этилиши билан алоҳида ажралиб туради.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси олий даражадаги қонун сифатида миллий давлатчилигимизнинг асосини белгилаб берувчи қонун ҳисобланади. Шунингдек, у давлатнинг сиёсий тузуми, ижтимоий, иқтисодий, бошқаруving демократик принциплари, жамият ривожланишининг устувор йўналишлари, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларининг кафолатларини беради.

Бош Қомусимизнинг асосий ғояси фуқаро-жамият-давлат ўртасидаги ҳуқуқий муносабатларни белгилашдан иборат.

Конституциямиз қабул қилиниш жараёнида умумхалқ муҳокамасидан ўтган ва олти юздан ортиқ тақлифлар ўрганилди. Бунинг самараси ўлароқ инсон ҳуқуқлари олий қадрият сифатида белгиланиб, энг асосий ғоя сифатида инсон ва унинг қонуний манфаатлари қўйилди. Шунингдек, олдинги Конституциялардан фарқли равишда халқаро принципларнинг инсон ҳуқуқларига оид деярли барча қирралари тан олинди. Инсоннинг ўзи, давлат ва жамиятдаги ўрни, давлат бошқарувидаги иштирокига нисбатан бўлган қарашлар ва ғоялар ҳуқуқ ва эркинликлар сифатида мустаҳкамланди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг асосий моҳияти инсонни улуг'лашга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Конституциянинг 2-моддасидаёқ «давлат, унинг идоралари, мансабдор шахслар жамият ва фуқаролар олдида масъуллар ва ҳисоб берадилар», деб белгиланганининг ўзи Конституция кимга хизмат қилишини белгилайди.

Давлат яхлитлигича ҳам, органлари тисмолида ҳам, мансабдор шахслари орқали ҳам ўзининг мав-

жудлигини таъминлашда давлат ҳокимиятчилигининг манбаи бўлган халқ, яъни ўз фуқаролари олдида мажбурият борлигини аниқлатади.

Давлат фуқароларнинг Конституция ва бошқа қонунларда белгиланган ҳуқуқлари ва эркинликларини

таъминлайди, дейилади. Бу давлат барча бошқа қонунлари орқали инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатини беради, уни амалда ўзининг тегишли органлари орқали таъминлайди, ҳуқуқ ва эркинликлар бузилганда уни тиклаш чораларини кўради, деганидир.

Айниқса, шахсининг дахлсизлиги ва айбсизлик презумпциясининг Асосий қонунда белгиланиши унинг инсонпарварлигини кўрсатади. Бу норманинг ўрнатилиши миллий қонунчилигимизда олдинга қўйилган ижобий қадам бўлади.

Маълумки, ҳар бир жамиятнинг етакчи кучи бу — инсон. Инсон жамиятнинг ривожланишида, таркиб топишида энг асосий ўринни эгаллайди. Инсон дунёга келишдан то умрининг охиригача меҳнат қилади, яшаш учун интилади. Жамиятга ўзининг борлигини доим сездириб туради. Жамиятнинг ривожланиши кўпичча инсоннинг онги билан боғлиқ ҳолда рўй беради.

Инсон ҳуқуқлари давлат томонидан рухсат этилган, ман этилган ёки унинг ўз хоҳиши билан амалга оши-

рилиши мумкин бўлган ҳуқуқларга бўлинади. Масалан, инсон туғилиши билан унга исм қўйиш, ота-онасини аниқлаш, фамилиясини кўрсатиш, фуқаролигини белгилаш ҳуқуқи давлат томонидан назорат қилинса, унга исм танлаш эса ота-онасининг шахсий ҳуқуқи ҳисобланади.

Демак, инсон туғилишидан бошлаб ўзи сезар-сезмас ҳолдада ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, маълум ёшдан бошлаб ўз хатти-ҳаракат-

ахлоқий жиҳатлари билан ҳам ажралиб туради. Масалан, хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлилиги (46-модда), вояга етмаганлар, меҳнатга лаёқатсизлар ва ёлғиз кексаларнинг ҳуқуқлари давлат ҳимоясида эканлиги (45-модда), оила жамият ва давлат томонидан қўллаб-қувватланиши ва ҳимоя қилиниши (63-модда), давлат ва жамият етим болаларни ва ота-оналарининг васийлигидан маҳрум бўлган болаларни

боқиб, ўқитишни таъминлаши, болаларга мўлжалланган хайрия фаолиятни рағбатлантириши (64-модда), оналик ва болаликнинг давлат томонидан ҳимоя қилиниши (65-модда), вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурликлари (66-модда) Конституция-

нинг чуқур ахлоқий аҳамиятга эга эканлигини белгилайди. Шарқ халқларида мансуб бўлган кўпгина ахлоқий қарашлар қоида, норма сифатида Конституцияда белгилангани унинг миллий характерини кўрсатади. Шу жиҳатлари билан Бош Қомусимиз бошқа давлатлар конституцияларидан ажралиб туради.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси халқаро аҳамиятга эга, десак ҳато бўлмайди. Чунки давлатимизнинг олиб бораётган ташқи сиёсати ва халқаро ҳамкорлиги айна Конституциямизга асосланади. Конституцияда белгиланган қатор нормалар давлатимизнинг халқаро ҳамжамиятда ўз ўрнини топишда бир йўланма ҳисобланади.

so'raladi. Bu orqali talabalarning huquqiy bilimlari yanada mustahkamlanadi.

Show the slides on the screen to the students and give information about the Constitution of Uzbekistan, about parts, chapters, articles of the Constitution. Then distribute handouts of brainstorm box and ask to do the box as quickly as possible. With this brainstorm boxes students will strengthen their knowledge about the Constitution of Uzbekistan.

ekani yana bir bor tushuntiriladi.

Explain to the pupils that creating the constitution took a great deal of hard work and compromise.

Asosiy faoliyat turlari (main activities):

✓ **Aqliy hujum (brainstorming activity):**

Slaydlar asosida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bo'limlari, boblari, moddallari haqida ma'lumot beriladi va "Aqliy

7. Be patient.
8. Think before you speak.
9. Respect each other.
10. Be responsible.

C. Har bir guruhdan bir o'quvchi guruhning qonun-qoidalarini bilan tanishtirishi so'raladi. Keyin shu qoidalar asosida o'z huquq va majburiyatlarini yaratish vazifasi topshiriladi.

Ask students to present their Classroom constitution and from these rules to produce their rights and responsibilities.

Rights	Responsibilities
You have the right to...	Your responsibility is to...
be safe and have belongings be safe	treat other people's property appropriately and with care
work in a quiet place	work quietly and not disturb others
be treated fairly	treat others fairly
work in a clean room	keep the room clean and pick up after yourself
use school materials and equipment	share school materials and equipment
be heard and have your opinions respected	listen to other's opinions thoughtfully and respectfully

Sample answers for this task: O'quvchilarga qonun-qoidalar yaratish juda mas'uliyatli vazifa

hujum sandig'i" tarqatma materialini guruhlarga tarqatib, topshiriqlarni tezlik bilan bajarish

Brainstorm box

Part 3 Chapter 6 Mass media Organization of State Authority Chapter 5 Article 23 Equal rights and freedoms Society and individual Article 4 Chapter 1 Fundamental principles Economic and social rights

Democracy Part 5 Foreign citizens and stateless persons Free secondary education Chapter 4 Chapter 9 General provisions Chapter 15 Citizenship Foreign policy Personal rights and freedoms State sovereignty Chapter 14 Chapter 7 Chapter 2 Article 41 Part 1 Family The state language Article 18

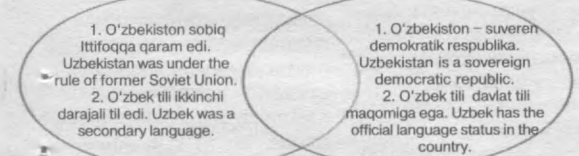
Example: Chapter 14 Family

✓ **O'ylab bajarish (thinking activity):**

O'quvchilarga O'zbekistonning 1980-yildagi va hozirgi holatini qiyoslab, Venn diagrammasini to'ldirish vazifasi topshiriladi.

Ask the students to compare Uzbekistan in 1980 and now. Distribute Venn diagrams to the students and ask them to fill it.

Venn Diagram

✓ **Gapirish (speaking activity):** Topshiriq bajarilgach, guruh-

ma'lumot eshittiriladi. So'ngra guruhlar matn asosida o'zaro savol-javob qiladi.

Let the pupils listen to the information about the Constitution Day with help of computer. After the listening the group members will ask questions from each other about the information.

Baholash (evaluation):

O'quvchilar faoliyat turlari bo'yicha baholab boriladi. You have to evaluate the students during the activities.

✓ **Uy vazifasi (homework):** ✓ **Yozish (writing activity)**

Boshqa mamlakatlar konstitutsiyalari haqida ma'lumotlar to'plab, Respublikamiz Konstitutsiyasiga qiyoslab o'rganish va insho yozish. To find more information about the Constitutions of the other countries and to write an essay comparing them.

Dilshoda NOMOZOVA, NDPI qoshidagi 1-akademik litse o'qituvchisi

Нукус юридик коллежида ўқувчиларнинг сиёсий, ижтимоий-иқтисодий билимини муттасил ошириб боришга доимий эътибор қаратилмоқда. Бу самарали усулларда олиб борилаётган ўқув-амалий машғулотлар, ҳуқуқий мавзуларда ташкил этилаётган тадбирларда ҳам яққол ўз ифодасини топмоқда. Дарс жараёни, билимдонлар беллашувлари, турли учрашув ва давра суҳбатларида мамлакатимиз Конституцияси, миллий қонунийлик ҳужжатларига оид билим ва тушуналари кенг намоён этаётган фаол ўқувчилар рағбатлантирилмоқда.

Суратда: Нукус юридик коллежида.

Мақсад ҲАБИБУЛЛАЕВ (ЎЗА) олган сурат.

ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИДА КОНСТИТУЦИЯ САБОҒИ

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси узлуксиз таълимнинг барча бўғинларида ўқувчи-талабаларга ўқитилмоқда. Жумладан, Бош Қомусимиз мазмун-моҳияти ёш авлодга барча фанлар доирасида — интеграциялашган тарзда етказилса, самарадорлик янада ошиши шубҳасиз. Она тили дарсларида ҳам худди шундай сабоқларни ташкил қилиш мумкин.

Қуйида она тили дарсларида ўқувчиларнинг нафақат оғзаки ва ёзма нутқини ривожлантириш, мустақил фикрлаш доирасини ўстириш, балки ҳуқуқий билим ва маданиятини юксалтиришга ҳам хизмат қилувчи машқларни тавсия этмоқдамиз:

I. Мустақил иш учун машқлар.

1. Берилган гапнинг тузилишига кўра турини аниқланг.

Ҳар бир шахс меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли меҳнат шартларида ишлаш ва қонунда кўрсатилган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳуқуқига эгадир (37-модда).

2. Гаплардаги боғловчи воситаларни аниқланг.

Ўзбекистон Республикасини ҳимоя қилиш — Ўзбекистон Республикаси ҳар бир фуқаросининг бурчидир. Фуқаролар қонунда белгиланган тартибда ҳарбий ёки муқобил хизматни ўташга мажбурдирлар (52-модда).

3. Берилган гапни сўз бирикмаларига ажратинг.

Фуқаролар атроф табиий муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлишга мажбурдирлар (50-модда).

4. Берилган гапда қўшимчаларнинг қандай турлари қўлланилган? Алоҳида-алоҳида ёзиб чиқинг.

Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга. Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади. Мактаб ишлари давлат назоратидадир (41-модда).

II. Таҳлиллар учун машқлар.

1. Берилган гапни гап бўлаклари юзасидан таҳлил қилинг.

Ҳар бир инсон малакали табиий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқига эга (40-модда).

2. Гапдаги бош бўлақларни аниқланг.

Вояга етмаганлар, меҳнатга лаёқатсизлар ва ёлғиз кексаларнинг ҳуқуқлари давлат ҳимоясидадир (45-модда).

3. Қуйидаги гапларда кесимларнинг ифодаланиши ва тузилишига кўра турини аниқланг.

Ҳар бир шахс мулкдор бўлишга ҳақли (36-модда). Оналик ва болалик давлат томонидан муҳофаза қилинади (65-модда).

4. Гапни сўз туркумлари юзасидан таҳлил қилинг.

Ота-оналар ўз фарзандларини вояга етувчиларга қадар боқиб ва тарбиялашга мажбурдирлар (64-модда).

5. Гаплардаги сўзларнинг аташ маъносини ёзинг. «Ўзбекистон» сўзини фонетик таҳлил қилинг.

Ўзбекистон — суверен демократик республика. Давлатнинг «Ўзбекистон Республикаси» ва «Ўзбекистон» деган номлари бир маънони англатади (1-модда).

6. Гапдаги қаралмишининг тағига чизинг.

Ўзбекистон Республикаси ўзининг миллий-давлат ва маъмурий-ҳудудий тузилишини, давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг тизими-

ни белгилайди, ички ва ташқи сиёсатини амалга оширади (3-модда).

III. Диктант учун машқлар.

1. Эшитув диктанти. Унда ўқувчиларда эшитув асосида матн ёзиш кўникмаси шакллантирилади. Конституциянинг бирор моддаси ўқиб берилди. Ўқувчилар эшитганлари бўйича аввал мазмунини оғзаки тушунтирадирлар, сўнгра ёзма баён ёздилар.

2. Сайланма диктант. Ўқитувчи бир неча моддаларни кетма-кетликда ўқийди, ўқувчилар эса матндан от (февл, сифат, сон ва ҳоказо) сўз туркумига оид сўзларнигина ажратиб ёздилар.

IV. Янги мавзунини ўқувчиларга етказишда ҳам Конституция моддаларидан фойдаланиш мумкин.

Масалан, «Жуфт сўзлар» мавзусини ўрганишда назарий тушунча берилгач, ўқувчиларга қуйидаги матн ҳавола этилади: Фуқаролар Конституция ва қонунларга риоя этишга, бошқа кишиларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари, шаъни ва қадриятини ҳурмат қилишга мажбурдирлар (48-модда). Хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлидирлар (46-модда).

Гаплардаги сўзлар турларига ажратиб тушунтирилди.

Она тили дарслари шу тарзда ташкил этилса, Асосий Қонунимиз моддаларининг ўқувчилар томонидан ёд олиниши, чуқур тушуниб етилишига эришамиз.

Азиз устозлар, ўғил-қизларимизнинг ҳуқуқий билимларини оширишни кундалик машғулотлар сафига қўшайлик. Бунда ҳуқуқ ва манфаатларимиз кафолати — Конституция асосий дастуриламал бўлсин.

Гулчехра МАМАНБОВЕВА,

Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси методисти

HUQUQ, BURCH VA MAJBURIYAT

right, duty and responsibility

Darsning maqsadi (objectives):

✓ Konstitutsiya moddalarining mazmun va mohiyatini o'rganish. To study the content and essence of each article of the Constitution.

✓ Inson erkinliklari ayni vaqtda muayyan huquq, burch va majburiyat ekanini teran anglatish.

To expound the guaranteed rights and responsibilities.

✓ Konstitutsiyaga, jumladan, moddalar, boblar va huquqlarga aloqador so'zlarga ta'rif berishni o'rganish.

To define the words related to the Constitution, including articles, chapters and rights.

✓ O'quvchilarning huquqiy ongini o'stirish.

To develop the pupils' judicial consciousness.

Dars jihozlari (materials): tarqatma materiallar, slaydlar, markerlar, internet tizimiga kirish imkoniyatiga ega kompyuter (handouts, slides, markers, a computer with access to the internet).

Darsga kirish (warm-up activity):

A. O'quvchilarga konstitutsiya moddalarini alohida yozilgan tarqatma materiallarni tarqatib, moddalarning boblarga bo'linishi

asosida o'quvchilar ham guruhlarga bo'linadi.

Distribute handouts - written articles. Ask students to be divided into equal groups according to the Constitution's chapters.

B. So'ngra talabalarga guruhning qonun-qoidalarini yaratish topshiriqi beriladi.

Tell the students that you are going to give them an assignment - to produce a document. The assignment for the students is as follows:

• You have to prepare a document, which consist of six classroom rules;

• You can come up with the rules any way you want, just get it done;

• You can use the board, paper, whatever you need to accomplish this task;

• You have 15 minutes to complete your task;

Sample answers for warm-up activity:

Classroom constitution rules: 1. Learn as much as you can. 2. Do your best. 3. Take turns. 4. Don't interrupt. 5. Raise your hand before you speak. 6. Use polite words not bad language.

Мамлакатимиз иқтисодиётида қишлоқ хўжалиги соҳаси алоҳида ўрин тутати. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг ривожланган давлатларда ишлаб чиқарилган маҳсулотлар билан рақобатбардошлигини таъминлаш учун экологик ҳолатни яхшилаш, барқарор ривожланишни таъминлаш, ер, сув ва биологик ресурслардан оптимал фойдаланиш, биохилма-хилликни сақлаш, тупроқ ҳолатини яхшилаш, деградиациясини камайтириш, қишлоқ хўжалиги экинларининг янги истиқболли навларини яратиш, соҳага замонавий технологияларни татбиқ қилиш бўйича комплекс илмий тадқиқотлар ўтказиш ҳозирги куннинг долзарб масалаларидан ҳисобланади.

Юртбошимизнинг 2011 йил 20 майдаги «Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосида Урганч давлат университети қошида университетларро «Ресурс тежамкор қишлоқ хўжалиги технологиялари» илмий-тадқиқот лабораторияси ташкил қилинди.

сурс тежамкор технологиялар татбиқи; ер ва тупроқ тадқиқотлари; ўсимлик маҳсулотлари сифат ва хавфсизлиги кўрсаткичлари, озуқа элементлар тадқиқотлари; биологик фаол моддалар олиш ва уларнинг амалиётга татбиқи; ўсимлик уруғчилиги ва селекцияси; атроф-муҳит экологияси ва ҳар хил материалларнинг физик-кимёвий таркиби тадқиқотлари; микробиологик ва биотехнологик тадқиқотлар; ўсимликларни ҳимоя қилиш муаммолари каби йўналишларда илмий излашлар олиб борилади.

дастури бўйича 2013—2015 йилларга мўлжалланган «Юқори ҳосилли интенсив боғлар барпо этиш ва улардан фойдаланиш», ЮНЕСКО ташкилотининг 2012—2015 йилларга мўлжалланган «Орол фожиасидан зарар кўрган аҳоли турмуш тарзини яхшилаш», Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Тараққиёт Дастурининг 2012—2014 йилларга мўлжалланган иккита — «Фермер хўжаликларида биогаз қурилмаларидан фойдаланиш», «Энергия тежовчи иссиқхоналар» мавзусидаги грант лойиҳалари бажарилмоқда.

Qaror va ijro

ка, тупроқшунослик, тупроқ кимёси, тупроқ биологияси, агрокимё, хариташунослик, тупроқни хариталаш каби бошқа лаборатория ва амалий машғулотларни ўтказишади.

Лабораторияда илмий семинарлар ўтказиш ҳам яхши йўлга қўйилган бўлиб, маърузачи сифатида маҳаллий мутахассислардан ташқари, қишлоқ хўжалиги ривожланган хорижий давлатлардан ҳам олимлар таклиф қилинади. Масалан, 2012 йили 12та илмий семинар ўтказилган

«РЕСУРС ТЕЖАМКОР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ»

илмий-тадқиқот лабораторияси ер, сув ва биологик ресурслардан самарали фойдаланишда янги технологияларни яратиш ва татбиқ этишга хизмат қилади

Мазкур лабораториянинг асосий мақсади ер, сув ва биологик ресурслардан самарали фойдаланишда янги технологияларни яратиш ва татбиқ қилиш, соҳа муаммоларини ўрганиш, илмий-техник ечимларини топиш, тармоқ учун юқори малакали мутахассислар ҳамда илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш комплексининг турли соҳа ишчилари малакасини ошириш ва корпоратив инновацион ҳамкорликни ривожлантиришга қаратилган. Шунингдек, қишлоқ хўжалигига замонавий технологияларни татбиқ қилиш бўйича комплекс илмий тадқиқотлар ўтказиш, импорт ўрнини босувчи технологияларни яратиш ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари рақобатбардошлигини таъминлаш, иқтидорли ёш тадқиқотчиларнинг илмий ишланмалари, истиқболли гоёларини ривожлантириш ҳамда ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, талабаларнинг ўқув амалиёти ва соҳа мутахассислари учун малака ошириш курсларини ташкил қилиш, фан, таълим муассасаси ва ишлаб чиқариш корпоратив ҳамкорлигини ҳар томонлама ривожлантириш, илмий тадқиқот натижаларининг ишлаб чиқаришга татбиқ этилишини таъминлаш вазифаси юкланган. Ушбу вазифаларни амалга ошириш учун Урганч давлат университети профессор-ўқитувчилари бор билим ва имкониятларини ишга солишяпти.

Ҳозирги кунда лабораторияда асосий илмий ходим

сифатида 6 нафар фан доктори, 10 нафар фан номзоди ва 3 нафар мустақил тадқиқотчи фаолият кўрсатмоқда. Илмий тадқиқот лабораториясида ўқитиш хизматларини кўрсатиш, илмий тадқиқот, хўжалик шартномалари ва анализларни бажариш учун 62 нафар бакалаврият талаба, 5 нафар магистрант, 9 нафар катта илмий ходим-изланувчи, 5 нафар мустақил тадқиқотчи, 4 нафар университет докторанти ва 2 нафар Ўзбекистон пахтачилик илмий тадқиқот институти докторанти жалб қилинган.

Илмий тадқиқот лабораториясидан фойдаланувчиларнинг асосий гуруҳини талабалар, тадқиқотчи ва докторантлар ташкил этади.

Лаборатория мавжуд илмий мактаб базасида ташкил этилган. Илм масканига ZEF-UNESCO халқаро лойиҳаси ёрдамида 70 минг евро миқдорда замонавий лаборатория асбоб-ускуналари, компьютер ва зарур амалий дастурлар олинди.

Мазкур университетларро лабораторияда олий таълим муассасасалари олимлари тижорат асосида хўжалик шартномалари бўйича илмий излашлар олиб боришяпти ҳамда ўқув-маслаҳат фаолиятини амалга оширмоқдалар. Асосий буюртмачи ва истеъмолчилар қишлоқ хўжалиги корхоналари, хусусий тадбиркорлар, ишлаб чиқариш корхоналари, хусусий фирмалар, сертификациялаш ташкилотлари, фермерлар ҳисобланади.

Лабораторияда янги ре-

спубликамиз олий таълим муассасаларидан Самарқанд давлат университети, Самарқанд қишлоқ хўжалиги институти, Ўзбекистон Миллий университети, Тошкент давлат аграр университети, Андижон давлат университети, Фарғона давлат университети, Наманган давлат университети, Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти, Бухоро давлат университети, Нукус давлат университети, Тошкент тиббиёт академияси Урганч филиали олимлари ва докторантлари ҳамда магистрантлари ўз илмий тадқиқот ишларини бажаришда лабораториядан фойдаланишади.

Шунингдек, лаборатория Хоразм Маъмун академияси, Ўзбекистон пахтачилик илмий тадқиқот институти, Қашқадарё фаллачилик ва дуккаки дон экинлари илмий тадқиқот институти, Генетика ва экспериментал биология институти каби илмий тадқиқот институти ва етакчи халқаро марказлардан Бонн университети, Вайнштейн университети (Германия), ЮНЕСКО каби халқаро ташкилотлар билан ҳам яқиндан ҳамкорлик қилади.

Илмий тадқиқот лабораториясида чет эл ва маҳаллий грантлар ҳамда хўжалик шартномалари асосида илмий излашлар олиб бориш яхши йўлга қўйилган. Ҳозирги кунда лабораторияда Германия Халқаро ҳамкорлик жамияти (GIZ)нинг «Ўзбекистоннинг таълим ва иқтисодиёт ривожланиши қўллаб-қувватлаш»

Маҳаллий грант лойиҳаларидан «Зараркунанда ҳашаротларнинг биоэкологик хусусиятлари ва унинг тарқалишини олдиндан баҳорат қилишнинг замонавий усуллари» мавзусидаги амалий лойиҳа амалга оширилмоқда.

Илмий тадқиқот лабораторияси ходимлари хўжалик шартномаси асосида Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Қашқадарё, Бухоро ва Сирдарё вилоятлари фермер хўжаликларида экинлардан юқори ҳосил олиш мақсадида «Қишлоқ хўжалиги ўсимликлари этиштиришда биостимуляторлардан фойдаланиш» бўйича, шунингдек, Хоразм вилояти фермерларига зараркунанда ҳашаротларга қарши кураш бўйича хўжалик шартномаси асосида хизматлар кўрсатмоқда.

Ушбу лойиҳа ва хўжалик шартномалари асосан докторантлар, магистрантлар ва бакалаврият талабалари томонидан бажарилади. Ҳозирги кунда университетнинг биология, агрономия, агрокимё, кимё ва география таълим йўналишларининг 168 нафар талабаси курс ишини, 59 нафари диплом лойиҳаларини, 5 нафари магистрлик диссертациясини ва 15 нафари докторлик диссертациясини илмий тадқиқот лабораториясида бажармоқда.

Бундан ташқари, лабораторияда биология, агрономия, агрокимё, кимё ва география таълим йўналишларининг талабалари микробиология ва вирусология, биокимё, биофизи-

бўлса, маърузачиларнинг 4 нафари хорижлик ва 8 нафари маҳаллий мутахассислар эди. 2013 йили 24 марта илмий семинар ўтказиш, маърузачиларнинг 4 нафарини хориждан ва 20 нафарини мамлакатимиз олий таълим муассасаларидан таклиф этиш мўлжалланган. Ҳозирги кунгача режадан ташқари 8 нафар хорижлик мутахассис ўз маърузаси билан иштирок этди. Тадбирда нафақат илмий ходимлар, балки қишлоқ хўжалиги мутахассислари ва фермер хўжаликлари вакиллари ҳам қатнашади.

Лаборатория ходимлари томонидан қишлоқ хўжалигида янги инновацион технологияларни оммалаштириш бўйича Самарқанд давлат университети, Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти, Андижон давлат университети, Наманган давлат университети, Фарғона давлат университети ҳамда Хоразм вилояти ва Қорақалпоғистон Республикаси туманларида ҳам илмий-амалий семинарлар ўтказиб келинмоқда.

Илмий тадқиқот лабораторияси ходимлари лаборатория номидан 2013 йилги «VI республика инновацион гоё, технология ва лойиҳалар ярмаркаси»да 5та илмий ишланма билан қатнашишди.

Жуманазар РЎЗИМОВ, Урганч давлат университети қошидаги «Ресурс тежамкор қишлоқ хўжалиги технологиялари» лабораторияси мудири, қишлоқ хўжалиги фанлари номзоди, доцент

МУНОЖОТ

Муножот(ар.: Оллоҳга тавалло килмок, ундан нажот сўраб илтижо килмок) — мумтоз адабиётдаги бадий тасвир унсурларидан бири сифатида ҳамд билан наът ўртасида келади. Муножотда муаллифнинг оламлар Яратувчисига бўлган самимий уэрхоҳлиги ва илтижолари эмоционал тарзда ифодаланади. Муножотни анъанага айлантирган биринчи ижодкор Абдуллоҳ Ансорий(ХI аср) бўлган. Унинг муножотлари, асосан, сажли насрда битилган. Кейинчалик муножот дostonлар, девон ва куллийтлар таркибидан ҳам(ҳамд билан наът ўртасида) жой ола бошлади.

Бир қанча мутасаввуф шоирлар(Аттор, Санойи, Жалолиддин Румий, Хофиз...) муножотнинг қасида шаклидаги мустақил намуналарини яратдилар. Алишер Навоий ижодиётида бу анъана юксак камолот чўққисига кўтарилди. Масалан, "Хамса"нинг ўзида саккизта муножот мавжуд ("Хайрат ул-аброр"да тўртта, қолган дostonларда биттадан).

Мутафаккир адиблар муножотдан ўзларининг фалсафий, ижтимоий ва ахлоқий қарашларини пардали йўсинда баён қилиш учун ҳам маҳорат билан фойдаланганлар. Навоийнинг барча муножотлари замирида фалсафий, ижтимоий ва ҳаётий мулоҳазалар мавжуд. Масалан, шоирнинг коинот ва унда инсоннинг мавқеи ҳақидаги қуйидаги машҳур байти биринчи муножот таркибида келган:

**Ганжинг аро нақд
фаровон эди,
Лек боридин гараз
инсон эди.**

"Фарҳод ва Ширин"да мунозара тарзидаги муножотда муаллифнинг тақдир(жабар ва қадар) масаласида мавжуд фалсафий оқимларга муносабати ифодаланган.

МУРАББАЪ

Мураббаъ(ар.: тўртлик) — бандлари тўрт мисрадан иборат бўлиб, ҳалқ оғзаки ижодиёти ва ёзма адабиётда кенг тарқалган шеърини жанр. Бунинг етук намуналари турк-рун ёдноmaları ҳамда "Девону луғат ат-турк" асари таркибида мавжуд. Қадимги туркий шеърятдан:

**Алп Эр Тўнға ўлдиму?
Эсиз ажун қалдиму?
Ўдлик учун алдиму?
Эмди юрак йиртилур.**

**Ўграюки мундағ-ўк,
Мунда адин тилдағ-ўк.
Атса ажун ўтраб ўк,
Тағлар бошин кертилур...**

Аҳмад Яссавийнинг "Девони Ҳикмат"и, асосан, шу жанрга мансуб шеърлардан таркиб топган.

Мураббаънинг қофия системаси қуйидагича:

1. Биринчи банд тўлиқ қофиядош, кейинги бандларнинг тўртинчи мисралари эса биринчи банд билан қофиядош бўлади:

* Давоми. Боши «Ma'rifat»нинг ўтган сонларида.

Жоно, ул кун юзни
тобон айладинг,
Абр ичинда ойни
пинҳон айладинг.
Бўйларингни сарви
бўстон айладинг,
Кумриларни зору
нолон айладинг...

Ишқинг билан ишим
оҳу фиғонлар,
Ҳасратингда рангим
бўлди сомонлар,
Муқимийга айлаб
аҳду паймонлар,
Охир ваъдаларни
ёлгон айладинг.
(Муқимий)

2. Биринчи банднинг охири мисраси кейинги бандларда айнан такрорланади:

**Булбулдайинким,
фарёд этарман,**

Жон жавҳаридур лутфи
каломингда **омонат**.
Лаълинг деса бир хуш
гулистона **малоҳат**.
Хаттинг деса райҳони
тари боғи **тароват**.
Дин ила дилим айлади
бир ранг ила **ғорат**.
Хай-хай, на кўзу қош,
на раъно қаду **қомат**!
Бай-бай, на бало золиму
таннозаю **офат**!..

Кулгач, тишин ул лаъли
гуҳарбор очибдур,
Уммон садафи лўлўйин
шаҳвор очибдур;
Бирдин неча ул гул-гули
рухсор очибдур;
Ваҳ-ваҳки, бу бир гул неча
гулзор очибдур!
Минг фитнаю найзанг
баякбор очибдур.
Хай-хай, на кўзу қош,
на раъно қаду **қомат**!

Ёқубжон ИСҲОҚОВ

СЎЗ САНЪАТИ СЎЗЛИГИ*

Ишқ дафтарини
бунёд этарман;
Кўнгулларимни мен шод этарман;
**Ёрга етар кун борму,
ёронлар?**

Ғам баҳри қилди мавжини
бунёд,
Ишқинда қилдим
юз оҳу фарёд,
Ўтти нигорим чун сарви озод;
**Ёрга етар кун борму,
ёронлар?**
(Машраб)

3. Барча бандларнинг олдинги уч мисралари мустақил қофияланган, тўртинчи мисралари эса бир-бирлари билан қофиядош:

Дилда васлинг эрди
умре **таманно**.
Хаёлингни қилур вақти
тамошо.
Ногоҳ ойинага боқиб, **нигоро**.
Маҳву ҳайронларинг
ёдимга тушти...

Фасли баҳор ўлуб,
гуллар **очиқиб**.
Ерга сабза баҳмал каби
ёпиқиб.
Машоимға сунбул бўйи
хуш келиб.
Зулфи райҳонларинг
ёдимга тушти.
(Муқимий).

МУСАББАЪ

Мусаббаъ(ар.: еттилик, етти-лаштирилган) — ҳар банди етти мисрадан таркиб топган мусаммат тури. Бизга маълум мусаббаъ намуналарининг қофияланиши қуйидагича: а-а-а-а-а-б-б; в-в-в-в-в-б-б; г-г-г-г-г-б-б...

Эй, нахли қади сарви
хиябони **назоқат**.

Бай-бай, на бало золиму
таннозаю **офат**!..
(Хувайдо)

МУСАДДАС

Мусаддас(ар.: олтилик, олтиқиррали) — лирик жанрлардан бири бўлиб, бандлари олти мисрадан ташкил топади. Биринчи банднинг мисралари ўзaro(**а-а-а-а-а-а**) ва кейинги бандларнинг охири мисралари биринчи банд билан қофиядош бўлади(**б-б-б-б-б-а**). Мусаддас мустақил ёзилиши ёки ўзининг ё бошқа шоир газали асосида яратилиши мумкин. Навоий "Ҳамсат ул-мутаҳаййирин"да ягона форсий мусаддасининг ёзилиш тарихини ҳикоя қилади. Навоийнинг "кошки" радибли газали эл орасида ниҳоятда шуҳрат тутиб кетгач, Жомий ҳазратлари ҳам шу вазн, қофия ва радифда "бир форсий газал айттилар...", мазкур шеър подшоҳга мақбул бўлади. Шундан сўнг "подшоҳ ҳазратлари эҳсон ва таҳсинлар қилиб, бу фақирга(Навоийга — Ё.И.) ҳукм қилдиларким, аларнинг бу газалин мусаддас боғлағаймен... Мусаддас айтилгондин сўнгра подшоҳ ҳазратлари эҳсон ва таҳсинлар қилиб, мусаввадасин алар хизматларига йибордилар! Алар дағи бандана-возлиғ юзидин илтифот қилдилар. Матлаби бу навъ боғланиб-дурким:

**Кардаме дар хоки кўи
дўст маъво кошки,
Судаме рухсори худ бар
хоки он по кошки,
Омаде берун зи кўи он
сарви боло кошки,
Бурқаз афканде зи рўи
оламо ро кошки,**

**Дидаме дийдори он
дилдори раъно кошки,
Дида равшан кардаме
аз хоки он по кошки".**

Шеър ишқий мавзуда. Ундаги фалсафий руҳ олтинчи банддагина сезилади. Мусаддас ниҳоятда маҳорат билан боғланган. Навоий мисралари газал билан шу қадар кучли пайванд қилинганки, уларнинг икки ижодкор қаламига мансублигини пайқаб олиш мушкул. Лекин бу жанрлар билан боғлиқ бир анъана бўзилганга ўхшайди: охири бандда Фоний(ёки Навоий) тахаллуси учрамайди. Ваҳоланки, Жомий мисраларидан олдинги(Навоий қўшган) байтларда "Фоний" келиши лозим эди(балки Навоий пири муршидига ҳурмат юзасидан шу йўлни тутгандир).

"Ҳазойин ул-маоний" девонларига бешта ўзбекча мусаддас киритилган. Уларнинг икkitаси шоир ижодининг йигитлик даврига, учтаси эса кексалик даврига мансуб. Йигитликда ёзилган мусаддасларнинг ҳар иккаласи ҳам Лутфий газалларига боғланган. Демак, Навоийнинг ёшлик ва йигитлик даврида муҳаммас ва мусаддас жанридаги дастлабки тажрибалари Лутфий шеърлари билан боғлиқ бўлган. Бу, албатта, бежиз эмас. Ёш шоирнинг фавқулодда истеъдоди ҳақида биринчи юксак баҳони Мавлоно Лутфий берганлиги тарихдан(Хондамир) маълум. Шунингдек, Навоий ўз замонасига қадар ижод қилган туркийўй шоирлардан фақат Лутфийнигина "форсий шуаро муқобаласига"(«Муҳокамат ул-луғотайн») қўйиш мумкин деб таъкидлаб ўттиши катта бир ҳақиқатга асосланганлигини исботлайди.

Кексалик даврида яратилган учта мусаддаснинг биттаси Хусайний газалига боғланган.

Хусайнийнинг "Эй ажал, озод қил ҳижрон балосидин мени" деб бошланувчи газалига боғланган мусаддаснинг охири бандида-ноқ шоир маҳорати ҳақида тасаввур ҳосил қилиш мумкин:

**Чун Навоий жонини
май орзуи куйдурур,
Йўқ гадоликқа ажаб,
майхоналарда гар юрур;
Журъае дайр аҳли бергунча
замоне телмурур;
Шоҳ агар мундоқ гадони
салтанатқа еткурур,
Эй Хусайний, салтанатдин
онча фаҳрим йўқтурур,
Ким дегайлар кўйининг
хайли гадосидин мени.**

Навоийдан кейинги давр ўзбек адабиётида ҳам мусаддаснинг гўзал намуналари яратилган. Фуқратнинг "Сайдинг кўябер, сайёд..." деб бошланувчи шеърини мусаддас жанрининг бадий етук намуналари сирасига киритиш мумкин.

Инсон доим гўзалликка интилади. Гўзал кийинсам, чиройли бўлсам, дейди. Бунинг учун гоҳида ғайриоддий чораларни қўллашга ҳам тайёр. Айниқса мода кетидан қувиш, хушбичим қоматни саклаш бобид аёлларга бас келиш мушкул. Афсуски, ёш қизлар баъзан ўзлари билиб-билмай, жонини хавф остига қўйишмоқда.

Кун давомида фақат қаҳва ичиб, деярли ҳеч нарса истеъмол қилмай, фақат озиш илҳижда юрган ёш қизлар бугун дунёнинг исталган мамлакатиде топилади. Бу фан тилида анорексия деб аталади, оз фурсат ичида кўп миқдорда вазндан халос бўлиш деганидир.

Ўзига ўзи очлик эълон қилиб, аёллар «модель» бўлиш истагида ташқи кўринишини идеал ҳолатга олиб келишга уринишади. Бу ҳаракатлари билан организм учун жуда зарур бўлган микро ва макроэлементлар, минерал тузлар, витаминлар йўлига ғов бўлишади. Анорексия касаллиги ҳақида бутун дунёда бонг урилаётганининг сабаби ҳам шундан.

Бу жиддий хасталик аслида организм учун жуда зарур бўлган витаминларнинг етишмаслиги билан боғлиқ. Мутахассис тили

билан айтганда, танада А витамини етишмаса, тери қуруқлашиб ёрилиши, нафас йўллари ва ошқозон-ичак икки қавати яллиғланиши мумкин. Кўриш қоби-

сия туфайли инсон остеопороз, буйрак касаллиги, соч тўкилиши, тишлар тушиши каби дардларни ҳам орттириб олади. Модельер қизларнинг 40 фоизиде ушбу касалликлар аниқлангани аини ҳақиқат. Уларнинг 5—7 фоизи эса шу касалликлар боис ҳатто ҳаётдан эрта кўз юмишади.

Инсон кун давомида 2 литр сув ичиб, 120 ккал энергия сарф қилса, буни

лаб бузилса, одам танасидаги ёғлар парчаланиб, энергия ҳосил бўлиши учун сарфлана бошлайди. Ушбу жараён бир неча кун, ҳафта давом этса инсон озиб кетади. Бир кеча-кундуз давомида истеъмол қилинган овқатлар таркибиде 100—120 грамм оксил, 80—100 грамм ёғ, 450—500 грамм углеводлар бўлиши лозим. Мазкур моддалар парчаланиши эвазига 3200—3500 ккал

етишмаслиги ёғ ва холестерин миқдори меъёрининг бузилишига сабаб бўлиб, организмде оксил алмашинуви жараёнини издан чикаради.

С витамини танқислиги қондаги шакар миқдорини ошириб юборади, бу глюкоза моддасининг парчаланиб, энергияга айланиш жараёнини сусайтиради ва оқибатда тишлар тўкилиши кузатилади. Озиқ моддалар парчаланишидан ҳосил бўладиган кувватнинг учдан икки қисми тўқима ва органларнинг ҳаётий жараёнлари нормал ўтиши ва иш бажаришга, учдан бир қисми эса тана ҳарорати доимийлигини таъминлаш учун сарфланади.

Хулоса қилиб айтганда, мутахассислар мажбуран овқатланмай, ўз-ўзини азоблаб озишга ошқимасликни, аксинча, кўпроқ маънавий оламини кўркамлаштириш ҳақида ўйлашни маслаҳат беришмоқда.

Нодир МУРОДОВ,
Қўрай туманидаги
23-мактабнинг
кимё фани ўқитувчиси

ОЗИШГА ОШИҚМАНГ!

лияти пасаяди, айниқса, қоронғида яхши кўролмайдиган бўлиб қолади.

В, витамини(тиамин) — бу витамин кундалик овқат рациониде етарлича миқдорда бўлмаса, гиповитаминоз В, касаллиги юзга келади. Натижада кўлоёқлар увишади, ҳолсизлик, тез чарчаш, инсон аклий фаолиятининг пасайиши кузатилади. Организмде бу витамин узок муддат етишмаса асаб толалари фалажланади, терининг сезувчанлиги йўқолади.

Шуни билингки, анорек-

қангки, 7000 ккал энергия сарфлаб, 1 кг вазндан халос бўлиш мумкин экан. Тафовутни кўраяписизми? Шунингдек, инсон кун давомида нафас олиши, юрак, буйраклар, жигар ва бошқа ҳаётий муҳим органлари нормал ишлаб туришини таъминлаш учун сарфланадиган энергия миқдори 1680 ккал.ни ташкил этади. Катта ёшли соғлом одамда бир кеча-кундузлик овқатдан ҳосил бўладиган энергия миқдори сарфланадиган энергия миқдорига тенг бўлиши керак. Агар бу та-

энергия ажралиб чиқиб, инсон сарф қилган энергия ўрни қопланади.

Зарурий микро ва макроэлементлар, витаминлар етишмаслиги организмде кечадиган жараёнларнинг кескин бузилишига сабаб бўлади, масалан: рухнинг организмде тақчиллиги иштаха йўқолиши ва гормонлар ишлаб чикарилиши ёмонлашувиға олиб келади. Марганец етишмаслиги ёғ алмашинуви жараёнини бузади, қондаги шакар миқдори ошиб кетишига «йўл» очади. Хром

ОЧЛИК ВА ТЎҚЛИК МУАММОСИ

бутун дунёни ташвишга солмоқда

Дунёда муаммолар кўп. Уларнинг аксарияти озиқ-овқат билан боғлиқлиги эса кишини ажаблантиради. Очлик деганда фақат егулик билан боғлиқ муаммолар эмас, балки башарият тирикчилигини таъминловчи барча мезонлар: экология, ижтимоий-сиёсий тизим ва иқтисодий жабҳалардаги ориқли масалалар ҳам англашилади...

Биласизми, Ер юзидеги ҳар бешинчи одам тўйиб овқатлана олмаётган бўлса, очликдан йилига 12—18 миллион киши ҳалок бўлмоқда. Энг аянчлиси, уларнинг 75 фоизи бола-лар. Бу ҳолат, айниқса, Африка мамлакатларида тез-тез кузатилаяпти. Шунингдек, озиқ-овқат захираси бўлишига қарамай, аҳолининг паст даромад кўриши натижасида ҳам баъзи инсонларнинг озиқ-овқат маҳсулотларини харид қилишга қурби етмаяпти ва очлик балоси уларга ҳам ўз таъсирини ўтказмоқда.

Озиқ-овқат маҳсулотлари билан боғлиқ муаммолар глобал характерга эга бўлиб, улар исталган мамлакатда «ривожланиш тормози» бўлиши мумкин ҳамда ўша давлатларда ижтимоий-сиёсий беқарорликни келтириб чикаради. Бир жиҳат аниқ: овқатланиш, қорин тўйдириш муаммосини алоҳида бир давлатнинг уриниши билан ҳал этиш мушкул. Қолаверса, бу масалага инсониятни ўраб турган — тинчлик ва уруш, демография ва экологик муаммоларни ҳисобга олмай туриб ечим топиш ҳам мумкин эмас.

Айтиш лозимки, ривожланган мамлакатларда озиқ-овқат инқирозини бартараф этишда иқтисодий илджилари бақувват мамлакатларнинг бир-галикдаги инсонпарварлик ёрдами ўзига хос ўрин эгаллайди. Масалан, бир пайтлар (1987 йилда) қатор мамлакатлар ўзаро ҳамкорликда, 12 миллион тонна дон маҳсулотларини «қора қитъа»нинг турли ҳудудларига етказиб берганди. Аммо Африка давлатларига кўрсатилаётган бундай

кўмак уларнинг озиқ-овқат импортининг бешдан икки қисмини ташкил этаётти, ҳолос.

Шу боис тўйиб овқатланмаслик кўрсаткичи Африкада бошқа минтақаларга нисбатан анча юқори. Қитъадаги Конго, Эритрея, Чад, Эфиопия, Фил суяги қирғоғи каби мамлакатларда очлик кўрсаткичи 30 фоиздан юқори. БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича ташкилоти вакилининг таъкидлашича, ҳозирги даврда кунига 1800 килокалориядан кам миқдорда озиқланиш очлик билан баробар. Бу одамнинг соғлом ва фаол ҳаёт кечирishi учун энг кам меъёр ҳисобланади.

Шуни ҳам айтиш керакки, очликни бартараф этиш ва дунё меъвозанатини тиклаш йўлидаги саяё-ҳаракатлар, чора-тадбирлар ўз мақсулини бериб, тўйиб овқатланмайдиганлар сони 1990—2006 йиллар оралиғида сезиларли даражада қамайганди, аммо ҳаёон молиявий-иқтисодий инқирози бошланиши туфайли бу кўрсаткич сайёрамизнинг ночор минтақаларида қайтадан «газак» олди.

Социологлар тўйиб овқатланмаслик сабаб вужудга келадиган муаммоларни ўрганаркан, қуйидагиларни кузатишган: болаларда — секин ўсиш, етарли вазнга эга бўлмаслик; узок давом этувчи кўплаб касалликлар оғир кечиши, кўп ҳолларда ўлим билан якуланиши; ҳаракатсизлик, боланинг хомуш бўлиши ва иштиёқсизлик; юз ва кўлар терисининг тез-тез яра ёки доғ бўлиб туриши, баданининг шишиши; сочининг тўкилиши; шабқўрлик, кўз кўрмаслиги. Катта

одамда эса: дармонсизлик ва тез толиқиш; иштаха йўқолиши; камқонлик; оёқларнинг қизиши, уларнинг сезиш ҳиссини йўқотиш ҳоллари кўзга ташланади.

... Юртимизда аҳолининг, айниқса, ҳомиладор ва эмизикли аёллар ҳамда болаларнинг тўйиб овқатланиши борасида яратилган шарт-шароитлар пойтахтимизда бўлиб ўтган «Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели: «Соғлом она — соғлом бола» мавзуидаги халқаро симпозиумда иштирок этган қирққа яқин мамлакатларнинг мутахассислари томонидан ҳам эътироф этилди. Жумладан, Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Бош директори Маргарет Чен хоним симпозиумнинг очилиш маросимида сўзлаган нутқида бунга алоҳида тўхталиб ўтди: «Тўйиб овқат еиш ҳомиладор ва эмизикли аёллар ҳамда болалар учун нҳоятда муҳимдир. Овқатланиш масаласи симпозиум кун тартибига киритилганини эътиборга олганда, форум иштирокчилари тўғри парҳезнинг муҳимлиги ҳақида батафсил ахборотга эга бўлиши мумкин. Бу борадаги энг сўнгги маълумотлар овқатланиш билан боғлиқ масалаларнинг нақадар муҳимлигини далолат беради. Боланинг она қорнида ёки туғилганидан сўнг дастлабки йилларда тўйиб овқатланмаслиги кейинчалик сурункали юрак, саратон ва айниқса, қандли диабет касаллигининг хавфи ошишига олиб келади. Ўзбекистон бу борада ўзининг оқилона стратегияси, сиёсати ва устувор йўналишларини белгилаб олган. Соғлом она ва

соғлом бола бу келажак авлодлар камолга етишининг энг тўғри йўлидир».

Озиқ-овқат саноати ривожланиб, янги технологиялар ишлаб чикарилгач, озиқ маҳсулотларининг табиий хусусиятларини ўзгартириб, сунъий тарзда яратиш имкони пайдо бўлди. Диетологлар ривожланган мамлакатларда оғир касалликлар сонининг ортиб боришини сўнгги ўнийилликлар давомида истеъмол маҳсулотларининг кимёвий-биологик таркиби тубдан ўзгариб кетгани билан изоҳлашади.

«Ўзгартирилган озуқа» туфайли баъзи давлатларда ортиқча вазн масаласи одамларни ташвишга солаяпти. Гени ўзгартирилган маҳсулотлар бозорида йилига 20 млрд. доллар маблағ айланиши озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш чора-тадбирлари «муаммога чора излаш»дан кўра, кўпроқ бизнес тусини олганини англаётгандек...

Қисқаси, овқатланиш — яшашнинг энг муҳим талабларидан бири. У имунитетни ошириш, ортиқча вазн, ҳазм қилиш ва юрак-қон томир тизими касалликларининг олдини олиш учун профилактик чора ҳам саналади. Тўғри ва меъёрида овқатланиш эса фаол ҳаёт ғаровидир.

Дилнавоз ЙЎЛДОШЕВА,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика
факультети талабаси

БОЛАНИ БАЛАНД
СТУЛГА ЎТҚАЗИНГ

«Developmental Science» журналида берилишича, кичкинтойлар овқатланаётган пайтда овқатни тўқиб-сочишга мойил бўлишса, бундай ҳолатдан асло ташвишга тушмаслик лозим экан. Чунки айнан шундай қилса, улар таомлар таъми ва номини хотирасида тезроқ сақлаб қоларкан.

Американинг Айова университети олимлари бола тўрт ойлик бўлгунга қадар 14 турдаги юмшоқ предметнинг, яъни ўзининг мазали бўтқасидан тортиб, елимнинг номланишига қай ҳолатда ёдлаб қолиши борасида кичик тадқиқот ўтказди. Маълум бўлишича, гўдак қаттиқ буюмнинг ўзи ва номини шакли ҳамда катта-кичиклигига қараб эслаб қоларкан.

Тадқиқотчиларнинг таъкидлашича, кичик ёшдаги болалар нарсаларнинг номланишини баланд курсида ўтириб овқатланаётганида яхшилаб ёдлаб қолиши мумкин экан. Янада аниқроқ қилиб айтганидан бўлса, бола пастдан кўра, баландроқда ўтирса, буюмлар билан кўпроқ танишиб, янги сўзларни талаффуз қилишга тез ўрганади. Олимлар бундай тажрибани атайин болалар учун ёқимли бўлган шарбат, олмали пюре, бўтқа ва суюқ овқатлар орқали ҳам ўтказиб кўришди.

Кичкинтойлар мазкур егуликларни бир-икки марта кўриб, уyllагач, таниб қолишди. Ажабланарлиси, улар ота-онаси таъриф берган ва номлаган таомларни беҳато кўрсатиб беришди. Бу усул орқали болага кичиклигиданоқ суюқ моддаларнинг фарқида боришни ўргатиш мумкин. Олимлар ушбу усул билан боланинг сўз бойлигини ошириш, нутқини тез шакллантириш мумкинлигига ишонч билдиришмоқда.

ХАРИДОРЛАР УЧУН
ЯНГИ СМАРТФОН

«Jolla» компанияси ўзининг биринчи смартфонини ишлаб чиқара бошлади. Қурилма «Sailfish» операцион системасида ишлашга мўлжалланган. У ҳозир фақатгина Финляндияда сотувга чиқарилган бўлса, декабрь ойидан бошлаб бошқа давлатларда ҳам харидорлар қўлга етиб бориши мўлжалланмоқда.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, ушбу қурилмага бутун 136 давлатдан бюртмалар келиб тушган. У икки асосли процессордан, 540х960 пикселли 4,5 дюйм экран, microSD хотира флеш картаси учун мах-

реклама • эълон • реклама • эълон •

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 23 майдаги «Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-1971-сонли Қарори асосида Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети қошида янги «Чет тиллар бўйича инновацион методларни ривожлантириш Республика илмий-амалий маркази» ташкил этилди.

Университет томонидан ушбу Марказ раҳбари ўринбосари лавозимига

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛИНАДИ.

Номзодларга қўйиладиган талаблар ҳақидаги батафсил маълумот университетнинг Интернет манзили (<http://www.uzswlu.uz/index.php/uk/ob-yavleniya-uz>) да берилган.

Мурожаат учун тел.: 275-55-44, 230-50-67;
факс: 275-77-95;

электрон манзил: hhi@edu.uz, mmuzdjtu@gmail.uz.

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети университет қошидаги Республика тил ўқитиш маркази директори ўринбосари лавозимига
ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ.

Номзодларга қўйиладиган талаблар ҳақидаги батафсил маълумот университетнинг Интернет манзили (<http://www.uzswlu.uz/index.php/uk/ob-yavleniya-uz>) да берилган.

Мурожаат учун тел.: 275-55-44, 230-50-67;
факс: 275-77-95;

Электрон манзил: hhi@edu.uz, mmuzdjtu@gmail.uz.

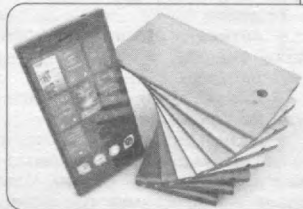

сус ички бўшлиқ ҳамда 16 гигабайт-ли ички хотирадан ташкил топган.

Смартфоннинг оғирлиги 141 грамм ва LTE тармоғида ишлаш имкониятига эга. Бундан ташқари, унда барча буйруқларни қўл ҳаракатлари орқали бериш имконияти мавжуд. Масалан, иловани ёпиш учун экраннинг тепасидан пастга томон йўналиш белгилан олиш лозим.

«Jolla» компанияси мутахассисла-

рининг таъкидлашича, уяли алоқа воситаси энг сўнгги дастурий таъминотлар билан таъминланади. Бундан ташқари, фойдаланувчи ўзига керакли бўлган бошқа дастурларни турли интернет сайтларидан юклаб олиши ҳам мумкин.

ВАРИКОЗНИ ДАВОЛАШНИНГ
ЯНГИ УСУЛИ

Фармацевтика соҳасининг етук мутахассислари варикоз касаллигини даволашнинг янги усулини таъкидлашмоқда. АҚШ озиқ-овқат ва дори-дармон бошқармаси тадқиқотчилари қўл-оёқ веналарининг кенгайишини ангаувиий даволаш йўллариини такрорламайдиган энг самарали усулни топшиди.

BTG plc. компаниясининг маълум қилишича, ушбу янги дори тури «Варитена» номи остида сотувга чиқарилади. «Варитена» кўпикли полидоканол, яъни томирга юбориладиган дори шаклида ишлаб чиқарилиши мўлжалланмоқда. «Ремедиум» наشريда қайд этилишича, у асосан вена касалликларини даволаш мақсадида қўлланилади.

Уни беморда қўллаш учун ҳеч қандай оғриқ қолдирувчи воситалардан фойдаланишга эҳтиёж сезилмайдиган. Бундан ташқари, у беморларга тезда таъсир этмоқда. Тадқиқотчиларнинг фикрича, беморлар соғайиш жараёнида томирдаги оғриқлардан қўтулиб, ўзини яхши ҳис этаётганини таъкидлашмоқда.

Мутахассислар ҳозирча ушбу дори воситасини кенг қўламда қўллашга шўшилмаяпти. Аммо беморларнинг кўпчилиги варикоздан фориғ бўлиш мақсадида жарроҳлик столига ётишмоқда. Одамларни жарроҳлик амалиётисиз даволашга қодир дея айтилатган «Варитена» эса келаси йилнинг иккинчи чорагидан сотувга чиқарилиши режалаштирилган. Статистика маълумотларига кўра, у ишлаб чиқарувчи фирмага йилига 500 миллион доллар соф фойда келтиради.

Ҳамида УСМОНОВА тайёрлади.

ДОИМ ҲУШЁР ВА ОГОҲ
БЎЛИШ ЛОЗИМ

Ёнғин хавфсизлиги ойлиги давом этаётган шу кунларда соҳа ходимлари «Ўзингни, ўз уйингни ўзинг асра!» шiori остида ҳар бир оила, маҳалла, таълим ва тиббиёт муассасаси, корхона ва ташкилотларда тушунтириш-тарғибот ишларини олиб боришмоқда. Ёнғиннинг олдини олиш, «тилсиз ёв»га қарши курашиш фақат ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимларининг иши эмас, бу ҳар бир фуқаронинг бурчи. Бунинг учун очик майдонда оловдан фойдаланилганда эҳтир чораларини кўриш, электр ва газ асбобларини доимо соз ҳолда тутиш, қўлбола ускуналардан фойдаланмаслик, белгиланган жойлардагина чеки каби оддий хавфсизлик қоидаларига риоя этиш лозим.

Соҳа ходимлари ва кенг жамоатчилик вакилларидан иборат 268та гуруҳ томонидан 13 мингдан зиёд корхона ва ҳўжаликларнинг ёнғинга қарши ҳолати, қиш мавсумига тайёр-гарлиги текширувдан ўтказилди. Олиб борилган профилактик ишлар давомида 28 мингдан ортиқ қўп қаватли уйлар назоратдан ўтказилди. Текширувларда юқорида келтирганимиз оддий қоидаларга риоя этилмаётгани аниқланди. Яъни, ностандарт шланглар орқали газ мосламаларига уланшиш, қўлбола печлар, табиий газдан ўзбошимчилик билан фойдаланиш каби салбий ҳолатлар аниқланиб бартараф этилди.

Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, табиий газ, электр энергияси ва оловдан нотўғри фойдаланиш оқибатида йиллар давомида оиламиз фаровонлиги учун йиғиб-терган ризқу-насибамизнинг бир лаҳзада йўққа чиқиши мумкинлигини кўз олдимизга келтириб, ҳар доим ҳушёр ва огоҳ яшашимиз лозим.

Ж.ТУРОПОВ,
ИИБ ЁХББ муҳандиси, катта лейтенант
Т.МАДУМАРОВ,
24-ХЕҲ 8-ХЕҲ алоҳида пости смена бошлиғи, майор

Индонезия шарқи ва шимоли-ғарб қисмида икки бор содир бўлган 6,4 ва 5,8 балли кучли ер силкинishi оқибатида аҳоли турар жойлари ҳамда биноларнинг тўртдан бир қисми жиддий зарар кўрганини мутахассислар мамлакатнинг ноқулай сейсмик ҳудудда жойлашганлиги билан изоҳлашмоқда.

«Синьхуа» ахборот агентлиги берган маълумотга кўра, Хитойнинг шарқда жойлашган порт шаҳар — Циндаода нефть қуварининг портлаб кетиши оқибатида 62 нафар инсон ҳалок бўлган, 136 нафар жароҳатланган ишчилар шифохонага ётқизилган.

Аргентинада февралда юз берган кучли шамол ва тинимсиз ёққан ёмғир натижасида Чивилка ва Хунин шаҳарларида жойлашган 50та турар-жой вайронга айланган ҳамда бир киши ҳаётдан кўз юмган, автомобиллар ҳаракати вақтинча тўхтатилиб, шаҳар аҳолиси соатлаб электр энергиясиз қолган.

«CNN»нинг хабар беришича, Нью-Йоркдаги Гудзон ва Гарлем дарёлари оралиғидаги ҳудудда соатиға 132 километр тезлик билан ҳаракатланаётган етти вагон ҳамда бир локомотивдан иборат поезднинг издан чиқиб кетиши оқибатида тўрт киши ҳалок бўлган, 11 киши оғир аҳволда касалхонага олиб кетилган ва яна 67 киши турли даражада тан жароҳати олган.

А.Қодирий номидаги Тошкент давлат маданият институти томонидан 1999 йилда Оралова Нарғиза Бекмуродовна номига берилган 223027-рақамли диплом йўқолганлиги боис

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ректорати, жамоат ташкилотлари ва Педагогика ва психология факультети жамоаси нафақадаги ўқитувчи

Усмон УМАРОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига ҳамдардлик билдиради.

Мирзо Улўғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети маъмурияти ва касаба уюшма қўмитаси Кимё факультети «Физикавий ва коллоид кимё» кафедраси муҳандиси Олимжон Толиповга падари бузруквори

ОРИФ отанинг

вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Мирзо Улўғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети маъмурияти ва касаба уюшма қўмитаси Кимё факультети «Физикавий ва коллоид кимё» кафедраси катта ўқитувчиси Баҳром Умаровга падари бузруквори

УСМОН отанинг

вафоти муносабати билан таъзия билдиради.

Gurung

Бир кун бир ҳақимдан сўради-ларким:

— Қайси овқат лаззатлироқ-дур?

Ҳақим деди:
— Очлик галаба қилган вақт-да овқат есалар, яхши ва лаззатлироқ бўлур.

Бир ҳақим шароб ичмас эрди.

Ҳақимдан сўрадилар:

— Не сўзларни ичмассан?

Ҳақим дедиким:

— Менинг ақлимни ичган нарсани мен ичмасман.

Бир подшо бир ҳақимни ўз ҳолига қўймади. Мастликдан андин беҳуда сўзлар оғзидан чиқа бошлади ва бемаъни сўзларни

Табиб анинг томурини ушлаб кўриб, сўрадиким:

— Бугун не таом единг?

Ул деди:

— Уч кундур, бир нарса емадим.

Табиб деди:

— Озми, кўпми, не еганинг бўлса айтгил.

Ул деди:

— Айтмоққа арзигудек бирор нарса емадим.

Табиб деди:

— Хар не тўғри келган бўлса, еган нарсангни айтгин.

— Ҳозир сизнинг олдингизга келур олдимдан йўлда каллапаз-

нинг дўконига кириб қолдим. Кал-

ланинг иси думоғимни хуш қилиб,

каллапаздан олти калла олиб

едим. Сен уч калла ҳисоб қилгин.

Андин сўнг, тўрт ботмон нон едим.

Сен икки ботмон ҳисоб қилгин.

Андин кейин кўнглим ширинлик

ейишни истади. Саккиз ботмон

қовуни бодом едим. Сен тўрт

ботмон ҳисоб қилгин. Андин кей-

ин ўтиб йигирма ботмон амийри

узумини едим, сен ўн ботмон фа-

раз қилгин. Сўнгра, қовуңфуруш-

нинг дўконига келиб хисравий

қовуңларини кўриб, ундин қирқ

қовуң олиб едим. Сен йигирма

қовуң деб билгин.

Табиб бу сўзларни эшитгандан

сўнгра, дедиким:

— Сен дағи ҳисоб этгил. Мен

айтайин, сен энди олти йил «сар-

сон» касалига гирифтор бўлур-

сан, сен уч йил фараз этгин. Ан-

дин кейин, тўрт йил диқ бўлурсан,

сен икки йил ҳисоб этгил. Сўнгра

икки кўзинг кўр бўлур, сен бир

кўз дегил. Андин сўнг икки оёғинг

шол бўлур, сен бир оёқ деб

ҳисоблагин. Андин сўнг ич

оғриғи касалига учраб, шу касал

билан ўлурсан, сени қабрга

қўйиб, устинга 100 эшақ тупроқ

солурлар. Сен эллик эшақ деб

фараз қилгин.

(«Заройф уз-заройф»дан.)

Омон МУХТОР

КЎЧМАНЧИ ЧОПОН

Фикра

Туғилган кунимда дўстим Хайрулла менга чопон кийдирди.

Қарасам, уйда чопон кўпайиб кетибди. Дўстим Саъдулла қизини чиқараётганда мен чопонни унга кийдирдим. Кейин, дўстимиз Файбулла хотини билан кумуш тўйларини нишонлайдиган бўлишди. Саъдулла ҳалиги чопонни узатворди. Кейин, дўстимиз Абдулла невараларига тўй берганида чопон унга топширилди. Шундан кейин, ким-

гадир кийдирилган чопоннинг изини йўқотиб қўйдим. Бу ёғини илғамай қолдим.

Орадан уч йил ўтиб, яна туғилган куним эди. Хайрулла чопон кийдирди. Бундоқ қарасам... Бир жойида «ЗБ»(замон бизники) деган ёзувни хотинга тиктирган эдим: ўша таниш чопон! У айланб-айланб, яна менга келган экан... Саъдулла кейинги қизини чиқараяпти, шекли!?

Hangomalar

АЛДАРКЎСА ВА БОЙ

Бир куни Алдаркўса йўлда кетаётса, олдидан бой чиқиб қолибди. У Алдаркўсага:

— Хой Алдаркўса, қани мени бир алдаб кўр-чи, қўлингдан келармикан? — дебди.

Алдаркўса қараса, бой жуда такаббур кўринади. Алдаркўса «Бун қандай қилиб алдасам экан, қуруқ алдасаммикан ёки ҳўл алдасаммикан», деб уйланиб турибди-да:

— Бой ота, алдар эдим-у, ҳозир кайфим йўқроқ, — дебди.

— Нега кайфинг йўқ? — дебди бой.

— Бир одамдан уч танга олган эдим, шу таъминни хира қилди.

— Мана, сенга еб кетарга уч танга. Қани, энди алдаб қўясанми? — деб бой унга пул тутқазибди.

— Раҳмат сизга, бой ота, мен мана бу пулни ҳалиги нокаса бериб, келишда алдархалтамини олиб келаман. Ана ундан кейин ҳангомани кўрасиз, — деб Алдаркўса жўнаб кетибди.

Бой уни етти ҳуфтонгача кутибди, келмабди. Шундан кейингина алданганини билибди.

ҲОЗИРЖАВОБ ВАЗИР

Бир подшо бор экан. Унинг вазирини ҳамма доно вазир деб ҳурмат қилар экан.

Бир куни подшо вазирнинг донолигини синамоқчи бўлиб:

— Бир емакка нима яхши? — деб савол берибди.

Вазир ҳам оғзидан чиқиши билан

ёқасига ёпиштиргандек:

— Тухум! — деб жавоб берибди.

Подшо индамабди. Орадан бир йил ўтгандан кейин яна сўрабди:

— Нима билан?

Вазир ҳам бу саволни кутиб тургандек:

— Туз билан, — деб жавоб берибди.

Шундан кейин подшо вазирнинг донолигини яхши англаб, таҳсинлар

қўибди.

Ҳозирги кунда савдо

дўконлари пештахталарида таъм ва хид берувчи моддалар қўшилган озиқ-овқат маҳсулотларини кўп учратамиз. Болалар озуқасидан тортиб қатигу сутгача, атирсовундан тортиб шампунгача бундай «хуштаъм» моддаларнинг қўшилганига гувоҳ бўламиз. Мутахассисларнинг таъкидлашча, озиқ-овқат маҳсулотларининг 70 фоиздан ортиғига турли

Ta'kid

тадқиқотлар маркази мутахассиси Дэвид Хак.

Мева ва сабзавотларнинг бундай ижобий хусусиятларига қўллаб-қўллаб мисол келтириш мумкин. Кимёгар олимпик ва тиббиёт ходимларининг эътирофига, қўнчилик севиб истеъмол қиладиган тарвуз таркибидеги кимёвий бирикмалар киши организмни тўқималарини зарур моддалар билан таъминлайди. Қон томирларининг кенгайишига ёрдам беради. Шу сабабдан ҳам тарвуз

ТАБИЙ МАҲСУЛОТЛАР – КОНИ ФОЙДА

хушбўй моддалар қўшилади. Саноатда озиқ-овқат маҳсулотлари таркиби шундай мураккаб тарзда ўзгартирилиши, яъни хушбўй моддаларнинг сақич ва ичимлик, ширинликлар, конфет ва тортлар таркибига меъёридан ортиқ микдорда қўшилиши болаларнинг соғлиғига зарар етказмасдан қолмайди. Шу боис болаларга имкон қадар табиий маҳсулотлар бериш керак. Масалан, ёнғоқ бола организмни токсинлардан халос этади. У тўйимли озуқа бўлиши билан бирга, витаминли ва минералларга бой бўлиб, танадаги зарарли моддаларни чиқариб ташлашга қўмаклашади. Агар ёнғоқ парҳез таомлар рўйхатида киритилса, танада ортиқча вазн келтириб чиқармаган ҳолда зарарли овқатларнинг хавфини анча камайтиради, — дейди Буюк Британиядаги Гриффин илмий

қон босимини тушириб, инсулът ва инфаркт хавфини камайтиради. «Болаларга имкон қадар табиий маҳсулотлардан бериш керак, — дейди термизлик олий тоифали педиатр Ноила Толипова. — Бу тавсияга катта ёшдагилар ҳам риоя қилишса, саломатлигини янада мустаҳкамлаган бўлишарди».

Жаннатмонанд юртимизда етиштирилаётган яна бир шифобахш мева — узум жигар вазни ва қорин ёғини камайтириш, шунинг баробарида буйраклар ҳолатини яхшилашга хизмат қиладди. Хуллас, қуёшли ўлкамизда ўсади-ган ҳар бир گیёху мева ва сабзавотлар киши организмни учун қони фойда.

Сайёра ДҲРМОНОВА,
Термиз ахборот технологиялари
ва маиший хизмат касб-хунар
коллежи ўқитувчиси

Jurnalarni varaqqlaganda...

БИРПАС НЕЧА ДАҚИҚА?

«Тил ва адабиёт таълими» журнаlining навбатдаги сони нашрдан чиқди. Ушбу сонда ҳам муштарийлар рағм-баранг ва қизиқарли мақолалар билан танишишлари мумкин.

«Маҳкама» сўзи қандай маънони билдиради, «ахборот»-чи? Бирпас неча дақиқа? Ўзбекистон Қарамони, халқ шоири Эркин Воҳидовнинг «Тирик ҳазина ёҳуд жаҳонгашта сўз» мақоласида шу каби қизиқарли саволларга жавоб изланган.

Узлуksиз таълимнинг такомиллаштирилган давлат таълим стандартлари (ДТС) ва ўқув дастурлари лойиҳаларининг она тили ва адабиёт фанларидан таъриба-синов жараёни қандай кетаяпти? Ўқувчилар компетен-лигини аниқлашда ўқитувчилар нималарга

аллима, «Фидокорона хизматлари учун» ордени соҳиби Гулсара Жумаеванинг ёш авлодга чет тилларни ўргатиш йўлидаги фаолиятига бағишланган мақола барчани ибрат олишга қорлайди.

«Замонавий педагогик технологиялар: интеграциялашган синфдан ташқари ўқиш машғулотлари», «Илму маърифат манзили», «Келинг, инглиз тилини ўрганамиз!», «Икки халқнинг шоири», «Нима учун саккиз ундош икки хил руна билан ёзилган?», «Антропони-ма-киши исмлари ҳақидаги фан» каби мақолалар, она тили ва адабиёт фандан дарс ишланмалар ҳам сиз азият муҳлисисларни бефарқ қолдирмайди, деган умиддамиз.

Х.АБДУРАҲМОНОВ

эътибор бериши керак? Мавзу бўйича батафсил маълумотлар билан Республика таълим маркази директор ўринбосари Нарзиқул Турдиев ва марказ бош методисти Қумрихон Султонованинг «Таълимида компетен-циявий ёндашув» мақо-ласида танишишингиз мумкин.

Илғор иш таъриба-си Германияда ҳам оммалаштирилган му-

3-dekabr — Xalqaro nogironlar kuni

ЖАҲОН ЧЕМПИОНИНИНГ АСОСИЙ МАҚСАДИ КУЧЛИ ШАХМАТЧИЛАРНИ КАМОЛГА ЕТКАЗИШ

Жаҳон чемпионатида қатнашиш ҳар бир спортчининг энг катта орзуси, унда ғалаба қозониш ёки совриндор бўлиш бу — мўъжиза! Бунинг ортида қанчадан-қанча меҳнат ва машаққат ётишини ҳар бир спортчи яхши тушунади. 2004 йили ўн тўрт ёшида Германиянинг Маленте шаҳрида ICSC (international committee of silent chess) таснифида ўсмирлар ўртасида жаҳон чемпионатида олтин, 2005 йили Қозғоғистоннинг Алмати шаҳрида ICSC (international committee of silent chess) таснифида катталар ўртасида 2-Осий чемпионатида бронза ҳамда 2008 йили Швейцариянинг Санкт-Галлен шаҳрида ICSC (international committee of silent chess) таснифида ўсмирлар ўртасида яна бир бор олтин медални қўлга киритиб, 2 карра жаҳон чемпиони деган номга сазовор бўлган Сирожиддин Зайниддинов ҳам бундай ютуқларни ўз икtidори, меҳнати ва машаққати туфайли қўлга киритган.

Чунки Сирожиддин Зайниддинов тўрт мучаси соғлом тенгдошларидан кўра қатъият билан ҳаракат қилди. Боиси, у 3 ёшида эшитиш қобилиятдан айрилди. Ота-онаси ўғлининг тенгдошларидан ажралиб, ўйга толиб келишини кўриб ҳавотирга туша бошлаган ва таниқли табиб ҳамда шифокорларга кўрсатган, аммо фойдаси бўлмаган. 4-5 ёшдан шахматга қизиқиши кучлилигини пайқатган отаси Савронбек ака Зайниддинов ўғлини ушбу спорт тури билан жиддий шугуллантира бошлайди. Кейинчалик танишларининг маслаҳати билан Сирожиддин Тошкентдаги 106 болалар махсус мактаб-интернатига олиб келади. Қаҳрамонимиз ушбу мактабда тез орада энг намунали ўқувчилардан бирига айланади. Дарсдан бўш пайтлари Эргаш Мажидов, Георгий Борисенко (мархум), Рашид Зиятдинов каби шахмат усталари ҳузурига отаси Савронбек ака етаклаб, бу спорт турини чуқурроқ ўрганишига шароит яратган. Шахмат бўйича мамлакат ва халқаро миқёсдаги турнирларда кетма-кет муваффақиятларга эриша бошлаган Сирожиддин 2004 йили Германияда ICSC (international committee of silent chess) таснифида ўсмирлар ўртасида жаҳондаги 28та давлатдан келган шах-

матчилар ўртасида илк бор жаҳон чемпиони деган шарафли номга сазовор бўлди. Ўша йили Юртбошимиз Ислам Каримов Сирожиддин Зайнидди-

табрик хатидаги «Агар одам ўз олдида аниқ мақсад қўйиб, бу йўлни қийинчилик ва сабот билан енгиб, қатъият билан олға интилса, ҳеч шубҳасиз, кўзлаган марраларига, албатта, етади» деган сўзларидан руҳланиб, иккинчи бор жаҳон чемпиони деган номга эришди. Сирожиддиннинг қўлга киритган ютуқлари инобатга олиниб, ўша йили 28 август санасида Президент фармонида асосан «Шухрат» медали билан тақдирланди.

— Меҳнатларимни қадрлаб, ушбу мукофот билан тақдирлагани учун Юртбошимиздан миннатдорман. Келажакда катталар ўртасида бўладиган навбатдаги жаҳон чемпионатида мамлакатимиз байроғини баланд кўтариб, юртимиз шаънини муносиб ҳимоя қилишга

болалар билан доимо гавжум. Ҳатто 5 ёшли болаларнинг ҳам шахмат бўйича FIDE спорт устаси Сирожиддин Зайниддиновдан сир қилишнинг ўзига хос сиқларини ўрганаётгани қувонарли. Болаларга хос қизиқтириш ва усуллар билан ақл қархнинг минг бир йўлларини кўрсатиб бераётгани, бунда ўзидаги қатъиятнинг митти «рақиб»лари қалбига кўчираётгани, чемпионнинг олдида қўйган мақсади таҳсинга сазовор. Чунки жаҳон чемпиони ушбу мактабдан ўзидек кучли чемпионлар чиқшини ният қилган.

Дарвоқе, шу йилнинг 19—26 июнь кунлари Эронда шахмат бўйича олти ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган болалар ва ўсмирлар ўртасида Осий чемпионатида учта олтин медални қўлга киритган олти ёшли Исламбек Синдоров ҳамда кумуш медални қўлга киритган унинг акаси саккиз ёшли Жаҳоҳир Синдоровлар 17—29 декабрь кунлари БААда бўлиб ўтадиган жаҳон чемпионатида йўлланмани қўлга киритишган. Қувонарлиси, улар мазкур мактаб тарбияланувчилари эканлиги С.Зайниддинов меҳнатларининг самараси дейиш мумкин.

Сирожиддин камтар ва ўз олдида жиддий мақсадлар қўйган инсон. Эшитишида нуқсон бўлишига қарамай, отаси Савронбек аканинг қўллаб-қувватлаши, излаишлари ҳамда Президентимиз раҳнамолигида болалар спортини ривожлантириш борасида амалга оширилаётган кенг қўламли ишлар туфайли бундай улкан ютуқларга эришиб келяпти.

Навбатдаги мусобақаларда ёш спортчимизга омад тилаб қоламиз.

Маъмур АҲЛИДИНОВ,
Тошкент шаҳридаги
102-заиф эшитувчи
болалар махсус мактаб-интернатининг
собиқ ўқувчиси
Муаллиф олган сурат.

3 декабрь — «Халқаро ногиронлар кун»и муносабати билан «Соғлом авлод учун» халқаро хайрия жамғармасининг конференция залида Тошкент шаҳри ва вилоятидаги 15 нафар имконияти чекланган болага АҚШнинг «Амери Керс» халқаро ташкилоти томонидан юборилган махсус ногиронлик аравачалари ва оёқ кийимлари топширилди.

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯГА МУҲТОЖЛАР ЭЪТИБОРДА

— Ўғлим Ҳумоюн туғма ногирон, — дейди тадбирга тақлиф этилган ота-оналардан бири окўғронлик Улўбек Маҳмудзимов. — Унга бугун ногиронлик аравачаси тўхфа этилди. Жамғарма томонидан дори-дармон, тиббиёт жихозлари, санитария-гигиена воситалари, кийим-кечак, озиқ-овқат, спорт инвентарларидан иборат мурувват ёрдамлари мунтазам кўрсатиб келинмоқда. Бу мамлакатимизда имконияти чекланган инсонларни ижтимоий ҳимоялаш давлат сиёсатининг муҳим йўналишларидан бири эканлигининг исботидир.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» муҳбири
В.ГРАНКИН олган сурат.

БОЛАЛАРГА ҚУВОНЧ УЛАШИБ

Шайхонтоҳур туманидаги 37-имконияти чекланган болалар махсус мактабида 3 декабрь — Ногиронларни ҳимоя қилиш куну муносабати билан тадбир ўтказилди.

Туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими ва туман ҳокимлиги вакиллари, П.Боровский номидидаги тиббиёт коллежи ўқувчилари иштирок этган тадбирда имконияти чекланган болалар томонидан қўй-қўшиқ ва рақслар ижро этилди.

— Тадбир имконияти чекланган болаларга қувонч улашишга яна бир баҳона бўлди, — дейди мактаб директори Шаҳноза Абдуллаева. — Тикувчилик ва бисер тўғараги аъзоларининг ижод намуналаридан иборат кўргазма ташкил этилди. Уларнинг иқтидори меҳмонларни ҳайратлантирди. Байрам сўнгиди ҳомийлар томонидан болаларга совға-саломлар улашилди.

Дилфуза МУСАЕВА

РАКЕТАЛАР КЎККА ПАРВОЗ ҚИЛГАНДА...

Ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, ёшларни спорт-техника машғулотларига жалб қилиш мақсадида «Баркамол авлод» Республика болалар бадий ижодиёт маркази томонидан ракетамоделлаштириш бўйича «Умид нихоллари» республика қўрик-танлови ва очик чемпионати ўтказилди. Етти йўналишда ўтказилган танловда техник ижодиёт тўғаракларининг 6 ёшдан 16

ёшгача бўлган ракетасозлик-ка қизиқувчи аъзолари иштирок этди.

Марказ ҳовлисида йиғилган болажонларнинг ҳар бири ўз ракета моделини яна бир бор қўриқдан ўтказиш билан банд. Осмондаги булутлар бирин-кетин ўз томчиларини ерга соча бошлаганида баъзи иштирокчилар безовта бўла бошладиди. Чунки, ёмғир томчилари қўғоздан асалган ракета мо-

делларини ивйтиб қўйиши мумкин. Шундай бўлса-да, қўллаб ракета моделлари кўкка парвоз қилди. Осмонга кўтарилган ракетага қараб, болажонларнинг қувончига қувонч қўшилди.

— Мен бугунги қўрик-танловга «Ер-ҳаво» ракета модели билан қатнашдим. Тўғарак раҳбарим Дўстмурод Жаниев билан ушбу моделни ясаб, 2-ўринни эгаллашга муваффақ бўлдим, — дей-

ди Термиз шаҳридаги 12-меҳрибонлик ўйи тарбияланувчиси Комронбек Аннаев.

Республика қўрик-танлови ва очик чемпионати якунида 7та йўналиш бўйича 1, 2, 3-ўрин соҳиблари аниқланди. Умумжамоа ҳисобида Тошкент вилояти ракетасозлари биринчи ўринни эгаллади. Голиблар Халқ таълими вазириликнинг махсус дипломи ва Болалар спортини ривожлантириш жамғармасининг совғалари билан тақдирланди.

Назозат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

ESHITMADIM, DEMANGLAR!!!

Sirdosh, dildosh, hamfikir
«Sinf-dosh» bilan 2014-yilda birga bo'ling!

Manzilimiz: Toshkent shahri,
Chilonzor-8, Qatortol
ko'chasi, 60
Tel.: (+99871) 273-00-14,
273-30-52, (+99890) 992-28-70,
e-mail: yangiasravlodi@mail.ru

«Sinf-dosh» yangi yilda yangi qiyofasini namoyish etishga tayyor!

Endi Siz sevimli jurnalningizni har oyda 32 sahifada o'qiydiz!

Mulohazaga chorlovchi maqolalar, jahon tan olgan insonlarning bolaligi, mashhurlarning maktabdagi muhabbati, asrlar oshgan sara asarlardan parchalar, psixologiya va salomatlikka oid antiqa faktlarga asoslangan materiallar, maktab davridagi unutilmas xotiralar... Bularning hammasi «Sinf-dosh» jurnalida!

Shuningdek, tahririyat respublika miqyosida maktablar hayotini yoritish, ijodiy uchrashuvlar o'tkazish, jurnal tahrir hay'ati a'zolari hisoblangan yozuvchi va shoirlar bilan uchrashuv o'tkazish, mamlakatimiz nomining jahon miqyosida tanilishiga hissa qo'shayotgan vatandoshlarimiz hayotini o'rnatib qilib ko'rsatish bilan yoshlarda o'ziga ishonch va intilishni oshirish, ma'naviyatga xizmat qiluvchi eng sara adabiyotlarni targ'ib etishni maqsad qilgan.

Yana aytish mumkinki, zamonaviy yoshlar, kelajakning haqiqiy egalari, bugungi kun o'qituvchisi, risoladagidek ota-onalar qiyofasi ham faqat «Sinf-dosh»-da!

Obunaga shoshiling!

2014

БОЛАЛАР ИЛМ ВА ҲУНАР ЎРГАНМОҚДА

компьютер графикаси, фольклор, рақс, бичиш-тикиш, тўқиш каби йўналишларда ўттиздан зиёд тўгарак фаолият юритмоқда. Уларда тўрт юзга яқин ўғил-қиз 42 педагог-мураббий кўмағида билимини мустаҳкамлаб, ҳунарни ўрганаётир.

Марказда «Болаликнинг сеҳрли дунёси» мавзусида «Очиқ эшиклар куни» ўтказилди. Унда умумтаълим мактаб-

лари ўқувчилари қатнашиб, марказда яратилган шарт-шароит, тўгараклар фаолияти билан танишиди, тенгдошлари ясаган миллий ҳунаرمандчилик буюмлари, чизган расмларни томоша қилди. Тадбирда иштирок этган кўлаб ёшлар тўгаракларга аъзо бўлишди.

Суратларда: Мирзо Улуғбек туманидаги «Баркамол авлод» болалар маркази ҳаётидан лавҳалар акс этган.

Муҳаммад АМИН (ЎзА) олган суратлар.

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Учитель Узбекистана"), Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

ИНДЕКС: 149, 150. Г-1218.

Тиражи 36170.

Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi—233-53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi—233-56-45, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi—233-54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi—233-54-63, styosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi—233-76-40, reklama va marketing bo'limi—233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda

erkin narxda

Dizaynerlar:

Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbatchi muharrir:

Xayrullo ABDURAHMONOV.

Navbatchi:

Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi boshmaxonasi.

Korxona manzili:

«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

ЎЗА ақуни — 21.45

Topshirildi — 22.35